

Agressie, bedreiging en intimidatie bij advocaten – meting 2024

Rapport Ipsos I&O

Colofon

Uitgave

Ipsos I&O
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2024/159

Datum

juli 2024

Opdrachtgever

Nederlandse orde van advocaten

Auteurs

Gwendolyn van Straaten
Sarah Bruijn
Charlotte van Miltenburg

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	10
2 Mate waarin advocaten te maken krijgen met agressie	14
2.1 Prevalentie (vormen van) agressie in 2024	15
2.2 Prevalentie (vormen van) agressie: vergelijking met 2022	16
2.3 Prevalentie (vormen van) agressie: rechtsgebied, kantoor grootte, arrondissement, functie, geslacht en leeftijd	17
2.4 Vergelijking met andere beroepsgroepen	22
3 Aard en ernst van incidenten	23
3.1 Wijze waarop agressie wordt geuit	23
3.2 Ervaren ernst van incidenten	25
3.3 Richtpunt van agressie	28
3.4 Aanleiding voor agressie	31
3.5 Bron van agressie	32
4 Bespreken, aangifte en gevolgen	34
4.1 Bespreken incidenten	34
4.2 Tevredenheid met bespreking incident en vervolg	37
4.3 Aangifte doen	38
4.4 Redenen om niet te bespreken en/of geen aangifte te doen	38
4.5 Tuchtklacht	41
4.6 Nadelige gevolgen van agressie	41
5 Nazorg en ondersteuning bij agressie	46
5.1 Behoefte aan nazorg	46
5.2 Reactie kantoor op agressie	47
5.3 Weerbaarheid advocaten	53
5.4 Bekendheid voorzieningen om weerbaarheid te vergroten	56
5.5 Ideeën voor aanvullende maatregelen	59
6 Invloed van risico op agressie en geweld	61
7 Mate waarin advocaten te maken krijgen met digitale criminaliteit	65
7.1 Prevalentie digitale criminaliteit in 2024	65
7.2 Ervaren ernst van digitale criminaliteit	66
7.3 Ondersteuningsbehoefte digitale weerbaarheid	66

A	Bijlage overzicht onderzoeksvragen	68
B	Bijlage Weging	69
C	Bijlage Overzicht rechtsgebieden	70

Samenvatting

Doelstelling van het onderzoek

Dit onderzoek is een herhaalmeting van een eerder onderzoek naar agressie, bedreiging en intimidatie in de advocatuur (2022).¹ Het verschaft inzicht in de mate waarin advocaten bij de uitoefening van hun beroep te maken krijgen met agressie. Daarnaast geeft het onderzoek een beeld van de aard van de agressie waarmee advocaten te maken krijgen (o.a. uitingsvorm en aanleiding) en de negatieve gevolgen die zij erdoor ervaren. Het onderzoek beschrijft tot slot de bekendheid van bestaande maatregelen en voorzieningen voor de doelgroep. Voor alle aspecten geeft het onderzoek inzicht in de veranderingen die zijn opgetreden sinds de meting van 2022.

Uitvoering van het onderzoek

De doelgroep van het onderzoek bestond uit advocaten die werkzaam zijn in Nederland, in alle rechtsgebieden. Het onderzoek is als volgt uitgevoerd: op 21 maart 2024 zijn alle advocaten in Nederland door de Nederlandse orde van advocaten via een online nieuwsbrief benaderd om deel te nemen aan een enquête. Door middel van rappels via verschillende kanalen zijn advocaten aan het onderzoek herinnerd. Advocaten konden tot 30 april 2024 meedoen. Er hebben 714 advocaten gereageerd. Vervolgens zijn de data gewogen op leeftijd, geslacht, kantoor grootte en arrondissement. Hierdoor is de groep advocaten die heeft meegedaan aan het onderzoek op die kenmerken representatief voor alle advocaten in Nederland. Het onderzoek is op dezelfde manier uitgevoerd als in 2022, waardoor de uitkomsten met elkaar vergeleken kunnen worden. Aan de vragenlijst zijn vragen over nieuwe thema's toegevoegd, zoals digitale criminaliteit en discriminatie bij uitingen van agressie. Daarnaast is er in deze meting aandacht besteed aan verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke advocaten.

Belangrijkste uitkomsten van het onderzoek

Toename percentage advocaten dat agressie meemaakt

Meer dan de helft van de advocaten (55%) maakte in de afgelopen 12 maanden ten minste één vorm van agressie mee. Bij de meeste advocaten die agressie meemaakten, ging het om meerdere incidenten. De meest voorkomende vorm van agressie is verbale agressie (46%), gevolgd door intimidatie (38%), bedreiging (24%) en ten slotte fysieke agressie (4%).

In 2022 werd 50 procent van de advocaten slachtoffer van agressie. Er is daarom sprake van een toename in het percentage advocaten dat slachtoffer is geworden. De toename is vooral toe te schrijven aan een stijging in verbale agressie en bedreiging.

Meer vrouwelijke dan mannelijke advocaten kregen te maken met agressie

De uitkomsten van dit onderzoek tonen aan dat agressie in alle rechtsgebieden, arrondissementen en bij alle kantoor groottes en functietypen (partners, advocaten, advocaat-stagiairs) voorkomt. Als het gaat om de rechtsgebieden vonden naar verhouding de meeste incidenten plaats in de algemene praktijk, het huurrecht, personen- en familierecht, strafrecht en vreemdelingenrecht.

¹ [Helft advocaten maakte afgelopen jaar agressie mee | Nederlandse orde van advocaten \(advocatenorde.nl\)](https://www.advocatenorde.nl)

Advocaten werkzaam bij kantoren met 17 of meer advocaten hadden in mindere mate te maken met agressie dan advocaten werkzaam bij kleinere kantoren. Er is ook gekeken naar verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke advocaten. Meer vrouwelijke advocaten (63%) dan mannelijke advocaten (48%) maakten agressie mee.

Stijging percentage ernstige incidenten

Ten opzichte van 2022 vinden meer advocaten het incident dat ze meemaakten ‘ernstig’.² In 2022 beoordeelde 37 procent van de advocaten het incident als ernstig. In 2024 gaat het om 47 procent. Verbale agressie wordt in 2024 overwegend als ‘minder ernstig’ beoordeeld (door 74%), terwijl voor bedreiging en intimidatie het tegenovergestelde geldt: van de advocaten die deze vormen van agressie meemaakten, vond ongeveer twee derde deel het incident ernstig (respectievelijk 68% en 63%).

Richtpunt van agressie: veelal gericht op advocaat in functie

Advocaten die agressie meemaakten, zeggen dat de geuite agressie vooral gericht was op “mij in functie als advocaat” (65%), en “op mij persoonlijk” (60%). Het aandeel dat aangeeft dat de agressie persoonlijk gericht is, is afgenomen in vergelijking met de meting van 2022 (van 67% naar 60%). Er is daarentegen een toename in het aandeel advocaten dat stelt dat het incident gericht was op “mij in functie als advocaat” (van 53% naar 65%).

Kwart vrouwelijke advocaten vond incident discriminerend van aard

In de huidige meting is gevraagd of advocaten het incident discriminerend van aard vonden. Deze vraag is in deze meting voor het eerst gesteld. Ruim een kwart (26%) van de vrouwelijke advocaten vond het incident discriminerend van aard, tegenover vier procent van de mannelijke advocaten. Het gaat bij vrouwelijke advocaten vooral om discriminatie op basis van geslacht.

Meeste advocaten bespreken incident en zijn hier tevreden over

Het overgrote deel van de advocaten dat te maken krijgt met agressie, heeft het incident met iemand besproken (86%). De ernst van het incident speelt hierbij een rol: van de advocaten die het incident ernstig vonden, besprak 92 procent het voorval met iemand. De minder ernstige incidenten werden in 80 procent van de gevallen besproken.

Ook in 2022 besprak 86 procent het incident met iemand anders. Wie advocaten in vertrouwen nemen, verschilt wel. Het percentage advocaten dat met collega’s of kantoorgenoten heeft gesproken, is afgenomen. Daarentegen heeft een groter deel gesproken met de lokale deken of met de vertrouwenspersoon van de eigen organisatie.

Advocaten zijn overwegend tevreden met de wijze waarop ze het incident met anderen hebben kunnen bespreken (79% is (zeer) tevreden). Zes op de tien advocaten die het incident bespraken met hun eigen werkgever, met de lokale deken of met de politie zijn tevreden over de opvolging die is gegeven aan het bespreekbaar maken van het incident.

² Advocaten beoordeelden zelf de ernst van het meest recente incident op een schaal van 1 tot 7. Een incident dat met een score 5, 6 of 7 is beoordeeld, is in dit onderzoek getypeerd als ‘ernstig’.

Klein deel advocaten doet aangifte van incident

Bij zeven procent van de incidenten is aangifte gedaan. In 2022 ging het om vijf procent. Advocaten deden enkel aangifte van 'ernstige' incidenten.³ Bijna de helft van de groep die aangifte deed, is tevreden over de manier waarop ze door de politie zijn behandeld (46%). Echter, een bijna even groot deel (43%) is ontevreden. De belangrijkste redenen voor advocaten om geen aangifte te doen, is dat ze het incident er niet ernstig genoeg voor vonden (52%) en/of omdat het (naar hun eigen inzicht) geen strafbaar feit was (28%).

Twee derde ervaart negatieve effecten na incident

Twee derde van de advocaten (67%) dat een incident heeft meegemaakt, ervaart hierdoor nadelige effecten. Het meest genoemde negatieve effect is een afname van het werkplezier (54%). Daarna volgen effecten op het functioneren als advocaat en/of de manier waarop de advocaat het beroep uitoefent (22%), effecten op het gedrag op werk (19%) en effecten op de geestelijke gezondheid (17%). Er zijn geen significante verschillen tussen de huidige meting en de meting van 2022. Wel geven vrouwelijke advocaten vaker aan dat het incident effect op hen heeft gehad (75% heeft een negatief effect ervan ervaren), vergeleken met mannelijke advocaten (56% heeft een negatief effect ervaren).

Tevredenheid met nazorg toegenomen

De behoefte aan nazorg is ten opzichte van 2022 veranderd. Advocaten blijken vaker behoefte te hebben aan nazorg. In 2022 gaf namelijk 63 procent aan geen begeleiding nodig te hebben. Dit percentage is gezakt naar 57 procent in 2024. Het deel dat aangeeft dat er voldoende begeleiding is geweest, is daarentegen gestegen van 21 naar 28 procent.

Over het algemeen vindt een ruime meerderheid (58%) van alle advocaten dat het kantoor adequaat reageert op incidenten, een kleiner deel (38%) vindt dat de nazorg goed geregeld is.

Groter deel advocaten vindt dat ze door de NOvA voldoende weerbaar zijn gemaakt

Advocaten kunnen op verschillende manieren ondersteuning krijgen om weerbaarder te worden tegen agressie. Bijna een kwart (23%) is van mening dat het kantoor onvoldoende voorlichting of training heeft gegeven op dit vlak. Ruim één op zes (18%) geeft aan tijdens de beroepsopleiding voldoende trainingen te hebben gehad. Eén op zeven (14%) vindt dat ze door NOvA voldoende weerbaar zijn gemaakt.

Vergeleken met 2022 vindt een groter deel van de advocaten dat ze door de beroepsopleiding (van 14% naar 18%) of door de NOvA (van 9% naar 14%) voldoende weerbaar zijn gemaakt.

Toename bekendheid voorzieningen NOvA

De NOvA biedt op dit moment verschillende voorzieningen voor advocaten aan om weerbaarder te worden. De bekendheid van een aantal voorzieningen is toegenomen ten opzichte van 2022. Dit geldt voor de noodtelefoon, de weerbaarheidstraining en de noodknop. De bekendheid met de veiligheidsscan is niet toegenomen. Sinds de vorige meting biedt de NOvA ook een aantal nieuwe voorzieningen.

³ Advocaten beoordeelden zelf de ernst van het meest recente incident op een schaal van 1 tot 7. Een incident dat met een score 5, 6 of 7 is beoordeeld, is in dit onderzoek getypeerd als 'ernstig'.

Hiervan is de mogelijkheid om privégegevens af te schermen bij de Kamer van Koophandel het bekendst (57% is ermee bekend). De Vertrouwensadvocaat is bij bijna de helft van de advocaten bekend (49%). Het meldpunt bij gerechtsgebouwen dat advocaten ondersteunt wanneer ze onveiligheid rond een zitting verwachten, geniet relatief de minste bekendheid (29%). De behoefte om hier meer over te weten, is echter relatief hoog (36%).

Risico op agressie vooral van invloed op uitoefening beroep

Het risico om in aanraking te komen met agressie heeft voor vier op de tien advocaten (40%) invloed op de manier waarop zij hun beroep uitoefenen. Vergeleken met 2022 is er een opvallend verschil: het percentage advocaten dat aangeeft dat het risico op agressie hun beroepsuitoefening helemaal niet beïnvloedt, is gedaald van 30% naar 24%. Voor een kwart van de advocaten (25%) heeft het risico op bedreiging, intimidatie of agressie invloed op hun privéleven.

Eén op tien advocaten heeft behoefte aan ondersteuning bij digitale criminaliteit

Bijna zeven op de tien advocaten (69%) kregen in het afgelopen jaar te maken met phishing. Bijna een derde (32%) is daar zelfs maandelijks of vaker in aanraking mee gekomen. Met malware kreeg een kwart (25%) van de advocaten het afgelopen jaar te maken. De andere vormen, ransomware en DDoS-aanvallen, kwamen minder vaak voor (respectievelijk 7% en 5%). Eén op tien advocaten ziet graag ondersteuning vanuit de NOvA gericht op digitale weerbaarheid. Het gaat vooral om informatievoorziening: hoe kan men risico's herkennen en aanvallen signaleren? En hoe kan men zich beschermen tegen digitale aanvallen?

Inleiding

1 Inleiding

Aanleiding

De Nederlandse orde van advocaten (NOvA) werkt de laatste jaren aan het vergroten van de veiligheid en weerbaarheid van de advocatuur en de bewustwording van risico's. Eind 2021 heeft de NOvA de Taskforce Bescherming tegen ondermijning opgezet. Sindsdien is er een NOvA-noodtelefoon en zijn er veiligheidsscans waarmee advocaten hun kantoor of woonhuis vanuit veiligheidsoogpunt kunnen laten controleren op kwetsbare punten. Er zijn weerbaarheidstrainingen voor advocaten beschikbaar en de NOvA heeft vertrouwensadvocaten aangesteld. Ook zijn er mogelijkheden om persoonsgegevens van advocaten af te schermen bij de Kamer van Koophandel en het Kadaster.

In 2022 is voor het eerst een onderzoek uitgevoerd naar de aard en omvang van agressie, bedreiging en intimidatie in de advocatuur. Hieruit bleek onder andere dat de helft van de Nederlandse advocaten in de 12 maanden voorafgaand aan het onderzoek agressie meemaakte. De NOvA heeft aan Ipsos I&O gevraagd om een herhaalmeting van dit onderzoek uit te voeren, op een aantal punten aangevuld met nieuwe aspecten.

Doelstelling

Het doel van het onderzoek is drieledig:

- 1 Inzicht krijgen in hoeverre advocaten bij de uitoefening van hun beroep geconfronteerd worden met uiteenlopende vormen van druk, dreiging, intimidatie en overig agressief en ongewenst gedrag (hierna: agressie). In het verlengde daarvan dient het onderzoek een beeld te geven in hoeverre bestaande maatregelen en voorzieningen bekend zijn bij de doelgroep en in welke mate zij ondersteuning ondervinden bij het zorgdragen voor hun eigen veiligheid.
- 2 Inzichtelijk maken of er een toe- of afname van agressie en intimidatie binnen de advocatuur heeft plaatsgevonden en of er andere verschuivingen zijn (in ervaring, behoefte en mening) sinds de meting van 2022.
- 3 Waar mogelijk een vergelijking maken met andere (juridische) beroepsgroepen waarin onderzoek is gedaan naar agressie en intimidatie.

Op basis van de verkregen inzichten wil de NOvA de bewustwording ten aanzien van het onderwerp (verder) vergroten en inzicht krijgen in de mate waarin de reeds ingezette acties hebben geleid tot bijvoorbeeld meer bekendheid. Verder zijn de onderzoeksresultaten door de NOvA te gebruiken om meer of andere maatregelen te nemen ten behoeve van de weerbaarheid van de beroepsgroep.

Doelgroep

De onderzoekspopulatie bestaat uit advocaten die werkzaam zijn in Nederland. Het gaat om advocaten uit alle arrondissementen en uit alle verschillende rechtsgebieden.

Onderzoeksvragen

In dit onderzoek staan de onderstaande acht onderzoeksvragen centraal. In bijlage A zijn de onderzoeksvragen nader uitgewerkt.

- 1 In welke mate krijgen advocaten bij hun beroepsuitoefening te maken met bedreigingen, intimidatie en andere vormen van oneigenlijke druk en agressief gedrag?
- 2 Wat is volgens advocaten de achtergrond, context en aanleiding van de agressie?
- 3 Wat is er bekend over plegers en hun motieven?
- 4 Wat is de impact van (het risico op) agressie op advocaten?
- 5 Melden advocaten incidenten van agressie?
- 6 Hoe ervaren advocaten de bestaande ondersteuning en maatregelen ter bescherming?
- 7 Welke ideeën en suggesties voor (verbetering van) hulp, ondersteuning en bescherming leven er onder advocaten?
- 8 In hoeverre verschillen de gevonden resultaten van de meting in 2022?

Uitvoering van het onderzoek

Vragenlijst

De vragenlijst die in 2022 is ontwikkeld, diende als basis voor dit onderzoek. Deze vragen zijn zo veel als mogelijk gelijk gehouden ten behoeve van het maken van een trendanalyse. Er zijn ook vragen toegevoegd, bijvoorbeeld over digitale weerbaarheid, bekendheid met nieuwe voorzieningen van de NOvA en of agressie discriminerend van aard was, vanwege persoonlijke of uiterlijke kenmerken. Daarnaast zijn aan enkele vragen nieuwe antwoordcategorieën toegevoegd, op basis van de open antwoorden van de meting uit 2022.

Uitnodiging en rappel

De Nederlandse orde van advocaten beschikt over een bestand waarin de contactgegevens van alle (circa 18.500) advocaten zijn opgenomen. Geregeld verstuurt de NOvA een nieuwsbrief naar dit bestand, het zogenaamde Ordebericht

De uitnodigingen voor de enquête zijn verstuurd op 21 maart 2024. De NOvA heeft meerdere rappels verstuurd, onder andere een Ordebericht (4 april) en een Ordebericht 'special' (11 april). Ook heeft de NOvA meermaals aandacht besteed aan het onderzoek via LinkedIn. Verder zijn de lokale orden en enkele specialisatieverenigingen gevraagd om advocaten in hun arrondissement of uit hun vereniging te stimuleren om mee te doen. In deze berichten werd steeds benadrukt dat alle advocaten mee konden doen. Op 30 april 2024 sloot de dataverzameling.

Op deze manier is het belang van dit onderzoek benadrukt en hebben alle advocaten de mogelijkheid gekregen om mee te doen. In de uitnodiging is ook nadrukkelijk benoemd dat de enquête bedoeld is voor alle advocaten en dus niet uitsluitend voor degenen die te maken hebben gehad met agressie of intimidatie.

Respons

In totaal hebben 714 advocaten de vragenlijst volledig ingevuld. Dat komt neer op een respons van vier procent van alle advocaten in Nederland. De advocaten die meededen werken bij kantoren van verschillende grootten en zijn afkomstig uit alle arrondissementen. In bijlage B is een overzicht van de respons naar verschillende achtergrondkenmerken weergegeven.

Analyse

De data zijn gecontroleerd op volledigheid en er is gekeken naar ongewenst invulgedrag (bijvoorbeeld overal kiezen voor het eerste antwoord of geen open vragen invullen). Ook is de invulduur geanalyseerd, waarbij is gelet op ongewoon snel invullen (<3 minuten) in relatie tot de antwoorden op de vragenlijst. Deze controle heeft niet geleid tot excluderen van respondenten. Op de data zijn vervolgens significantietoetsen met een Bonferroni-correctie uitgevoerd ($p < .05$) om de eventuele verschillen tussen groepen te bepalen. In de tekst worden alleen statistisch significante verschillen benoemd.

Weging en representativiteit.

Het aantal advocaten dat de enquête heeft ingevuld is statistisch gezien groot genoeg om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over alle advocaten in Nederland. Bovendien zijn er met dit aantal uitsplitsingen mogelijk naar bijvoorbeeld regio, kantoor grootte en rechtsgebied. Omdat de verdeling van advocaten naar geslacht, leeftijd, kantoor grootte en arrondissement in de respons (licht) afwijkt van de werkelijke verdeling van advocaten op deze kenmerken is een weging toegepast (zie bijlage A voor een overzicht van de gewogen en ongewogen respons). Hiervoor is dezelfde procedure gevolgd als in 2022. Hierdoor is de respons op de kenmerken geslacht, leeftijd, kantoor grootte en arrondissement representatief voor alle advocaten in Nederland.

Selectie-effect

Het is denkbaar dat advocaten die te maken hebben gehad met agressie en geweld, eerder geneigd zijn de vragenlijst in te vullen. Dit zou 'selectiviteit' in de respons tot gevolg kunnen hebben en daarmee leiden tot een overschatting van de problematiek. Dit is een punt van aandacht bij alle onderzoeken naar slachtofferschap. Zolang niet alle advocaten meedoen, is selectiviteit niet volledig uit te sluiten. Om de kans hierop zo klein mogelijk te maken, is in de uitnodiging en de rappels herhaaldelijk benadrukt dat deelname van *alle* advocaten van groot belang is, ook wanneer men niet te maken heeft gehad met agressie en/of geweld. Verder is in de communicatie rond het onderzoek benadrukt dat de gegeven antwoorden uiterst zorgvuldig behandeld worden en dat deze anoniem worden verwerkt (zie hieronder).

In de respons zien we *geen* oververtegenwoordiging van groepen advocaten waarin agressie en intimidatie naar verhouding meer voorkomt. Zo blijkt uit bijlage B dat advocaten met een eenmanskantoor naar verhouding oververtegenwoordigd zijn in de respons, maar dat binnen deze groep advocaten niet meer of vaker agressie meemaakten in vergelijking met advocaten werkzaam bij bijvoorbeeld advocatenkantoren met 2, 3 of 4 advocaten, die juist iets ondervertegenwoordigd zijn in de respons. Dat geldt ook voor de achtergrondkenmerken arrondissement (advocaten uit het arrondissement Amsterdam zijn oververtegenwoordigd), geslacht en leeftijd. Er zijn derhalve geen aanwijzingen dat er sprake is van (grote) selectiviteit.

Anonimiteit

Deelname aan de enquête was anoniem. Ipsos I&O had geen inzicht in persoonsgegevens van advocaten, zoals naam, e-mailadres, kantoor naam of telefoonnummer. De NOVA heeft de link naar de vragenlijst in eigen beheer verzonden naar de gehele balie. De vragen naar achtergrondkenmerken, zoals leeftijd en omvang van kantoor, zijn vooraf ingedeeld in categorieën zodat het traceren van individuen op basis van een combinatie van kenmerken niet mogelijk is. Tevens werd bij open vragen benadrukt geen persoonsgegevens te noemen.

Bij opschoning van het databestand is gecontroleerd of persoons- of andere herleidbare gegevens inderdaad niet aanwezig waren. Wanneer dit wel het geval was, zijn deze verwijderd.

Anonimiteit is ook vanuit de NOvA gewaarborgd. Zij hebben geen inzicht in welke advocaten meededen aan het onderzoek.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we in op de mate waarin advocaten het afgelopen jaar te maken kregen met agressie tijdens het uitoefenen van hun beroep. In hoofdstuk 3 komt de manier waarop het incident geuit wordt en de gepercipieerde ernst aan bod. In hoofdstuk 4 wordt aandacht besteed aan de mate waarin advocaten het incident besproken hebben en met wie en of ze hier aangifte van hebben gedaan. Ook wordt stilgestaan bij de beweegredenen om het incident niet te bespreken of geen aangifte te doen. Hoofdstuk 5 gaat in op hoe het kantoor omgaat met (mogelijke) agressie en intimidatie onder advocaten. Ook bespreekt dit hoofdstuk verschillende voorzieningen vanuit de NOvA gericht op ondersteuning van advocaten. In hoofdstuk 6 wordt stilgestaan bij de invloed van het risico op agressie en geweld onder advocaten. Wat voor impact heeft dit risico op de manier waarop ze hun beroep uitoefenen en op hun persoonlijke leven? Het rapport sluit af met hoofdstuk 7, waarin de ervaringen van advocaten met digitale criminaliteit aan bod komen.

- In het rapport worden alleen statistisch significante verschillen benoemd. Dus als er wordt gesproken van bijvoorbeeld hoger, groter of meer, of lager, kleiner of minder, is er sprake van een statistisch significant verschil tussen groepen.
- In de figuren en tabellen staan de gewogen percentages weergegeven. Bij elk figuur en bij elke tabel staat het ongewogen aantal respondenten waarop het percentage is gebaseerd. Bijvoorbeeld: “Mee eens: 31% (totaal n=730):” betekent dat 730 advocaten deze vraag hebben beantwoord. Eenendertig procent van advocaten is het eens met de stelling.
- Als percentages niet optellen tot 100 procent, komt dat door afrondingsverschillen.
- Met ‘n=’ bij een figuur of tabel is aangegeven hoeveel respondenten de betreffende vraag hebben beantwoord.
- Bij ieder onderzoek waarbij gewerkt wordt met een steekproef is er sprake van een onzekerheidsmarge (of: foutmarge). Bij een respons van 714 op een totale populatie van meer dan 18.500 advocaten is de onzekerheidsmarge rondom de uitkomsten vier procent. Dat betekent dat bij een gevonden percentage van 50 procent het werkelijke percentage in de populatie tussen 46 procent en 54 procent ligt.

2 Mate waarin advocaten te maken krijgen met agressie

In dit hoofdstuk wordt besproken in welke mate advocaten in Nederland in de 12 maanden voorafgaand aan het onderzoek te maken hebben gehad ('prevalentie') met verschillende vormen van agressie. Daarnaast worden de ontwikkelingen ten opzichte van de meting van mei 2022 in kaart gebracht.

Advocaten gaven in de enquête aan of en hoe vaak zij in de afgelopen 12 maanden te maken hadden met vier verschillende vormen van agressie: verbale agressie, intimidatie, bedreiging en fysieke agressie. In het kader hieronder staat welke uitleg de advocaten hierbij kregen.

Vormen van agressie

- *Verbale agressie*: schelden, schreeuwen, kwetsen of negatieve of discriminerende opmerkingen (online en offline).
- *Fysieke agressie*: duwen, slaan, schoppen, spugen, vastgrijpen, verwonden, fysiek hinderen, obstructie, gooien met/vernielen van voorwerpen.
- *Bedreiging*: een concrete uiting om iemand of diens naasten, wat aan te doen.
- *Intimidatie*: een minder concrete uiting of gedraging die een gevoel van onveiligheid oproept. Bijvoorbeeld: onder druk zetten, provoceren, stalken, chanteren of het op andere wijze afgeven van een 'signaal'.

2.1 Prevalentie (vormen van) agressie in 2024

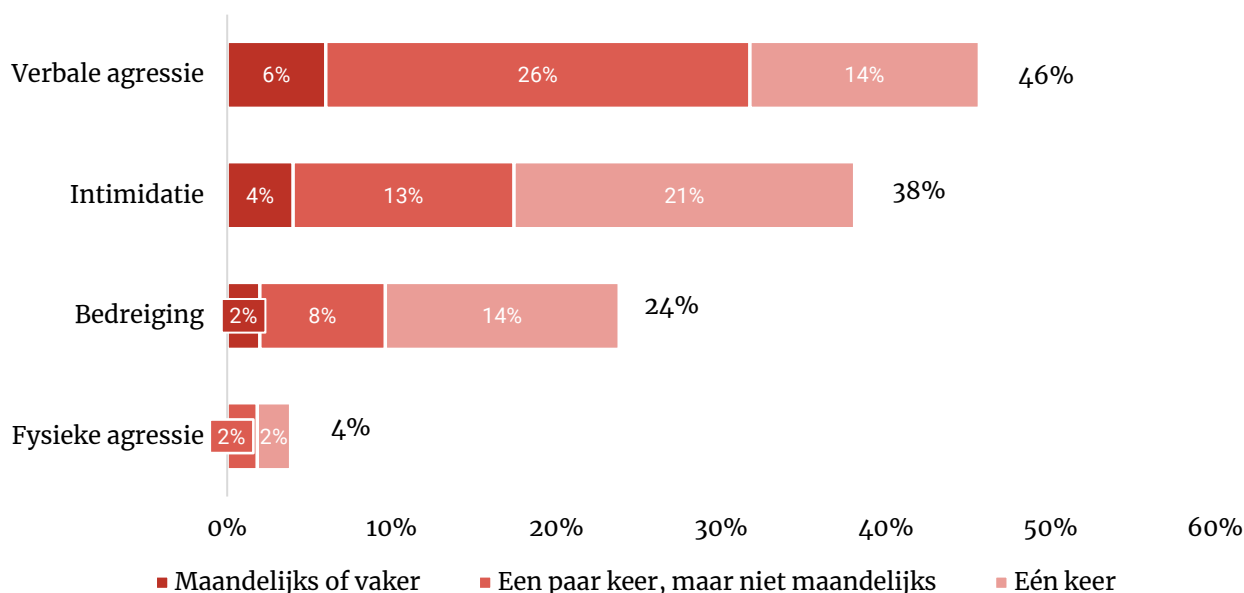
Verbale agressie is in 2024 de meest voorkomende vorm van agressie onder advocaten. Bijna de helft (46%) heeft hier in het afgelopen jaar mee te maken gehad (Figuur 2.1). Omgerekend naar alle advocaten in Nederland gaat het om ongeveer 8.500 advocaten.

Bijna vier op de tien advocaten (38%) kregen te maken met intimidatie (ongeveer 7.000 advocaten) en bijna een kwart (24%) kreeg te maken met bedreiging (ongeveer 4.400 advocaten). Van fysieke agressie werd vier procent slachtoffer (meer dan 700 advocaten).

Advocaten gaven ook aan hoe vaak zij te maken hadden met de verschillende vormen van agressie. Zes procent kreeg maandelijks of vaker te maken met verbale agressie en vier procent kreeg maandelijks of vaker te maken met intimidatie (Figuur 2.1).

Figuur 2.1 - Hoe vaak in de afgelopen 12 maanden heeft u (of uw familie/vrienden) te maken gehad met agressie, bedreiging en intimidatie bij het uitoefenen van uw beroep als advocaat?

Basis: advocaten (n=730).

Wanneer alle vormen van agressie samen worden genomen, blijkt 55 procent van de advocaten ten minste één keer te maken te hebben gehad met een vorm van agressie. Voor de meeste advocaten die agressie meemaakten, ging het om meerdere incidenten in het afgelopen jaar (Tabel 2.1).

Tabel 2.1 - Percentage advocaten dat agressie meemaakte in het jaar voorafgaand aan de vragenlijst

Basis: advocaten (n=730).

	2024	55% van de advocaten maakte in het afgelopen jaar één of meerdere keren agressie mee. ⁴
Geen incidenten meegemaakt	44,8%	
Eén incident meegemaakt	11,6%	
Meerdere incidenten meegemaakt	43,6%	

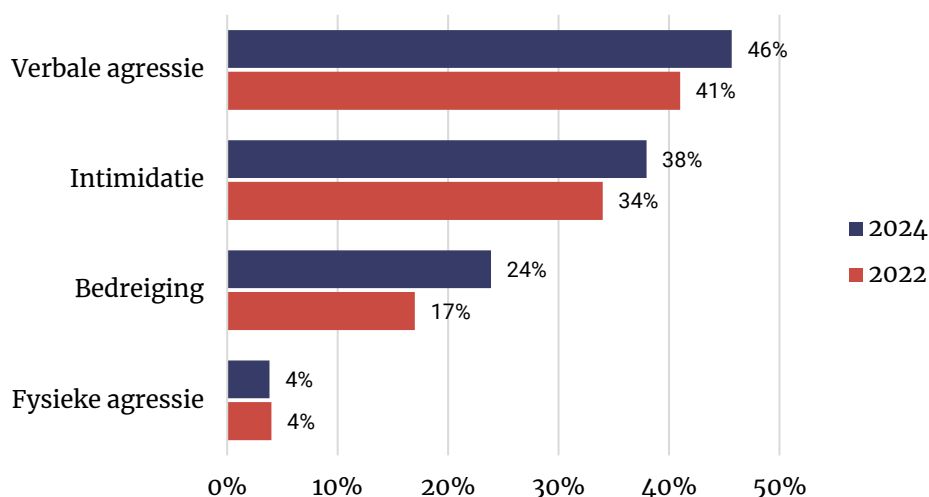
2.2 Prevalentie (vormen van) agressie: vergelijking met 2022

Uit Figuur 2.2 is af te lezen dat ook in 2022 (de vorige meting) verbale agressie de meest voorkomende vorm van agressie was, gevolgd door intimidatie, bedreiging en ten slotte fysieke agressie (Figuur 2.2).

Ten opzichte van de meting uit 2022 heeft een significant groter deel van de advocaten te maken gehad met verbale agressie. Dit is toegenomen van 41 procent naar 46 procent. Ook het percentage advocaten dat bedreiging meemaakte, is gestegen, namelijk van 17 procent naar 24 procent. De groep advocaten die slachtoffer werd van intimidatie is niet statistisch significant groter geworden en ook het percentage fysieke agressie is op hetzelfde niveau gebleven als in 2022.

Figuur 2.2 – Percentage advocaten dat verbale agressie, intimidatie, bedreiging en fysieke agressie meemaakte in het jaar voorafgaand aan de vragenlijst. Vergelijking 2022-2024.

Basis: advocaten (n=730).

⁴ Het betreft de optelsom van 11,6% (één incident) en 43,6% (meerdere incidenten), afgerond zonder decimalen.

In 2022 werd 50 procent van de advocaten slachtoffer van ten minste één vorm van agressie: 10 procent maakte één incident mee en 40 procent maakte meerdere incidenten mee (Tabel 2.2). In 2024 gaat het in totaal om 55,2 procent van de advocaten. Wederom maakten in 2024 de meeste advocaten meerdere incidenten mee (bijna 12% maakte één incident mee en bijna 44% meerdere).

Er is dus sprake van een toename in het percentage advocaten dat slachtoffer is geworden van agressie. De toename is, zoals bleek uit Figuur 2.2, vooral toe te schrijven aan een stijging in verbale agressie en bedreiging.

Tabel 2.2 - Percentage advocaten dat agressie meemaakte in het jaar voorafgaand aan de vragenlijst.

Basis: advocaten (n=730).

	2022	2024
Geen incidenten meegemaakt	50,5%	44,8%
Eén incident meegemaakt	9,8%	11,6%
Meerdere incidenten meegemaakt	39,7%	43,6%

Meerderheid advocaten van mening dat agressie is toegenomen

Een meerderheid van de advocaten ziet zelf ook dat agressie en geweld in hun beroepsgroep is toegenomen in de afgelopen twee jaar (de periode tussen de vorige en de huidige meting). Meer dan de helft van de advocaten (56%) geeft namelijk als antwoord op de vraag: “In hoeverre is, naar uw mening, bedreiging, intimidatie en agressie gericht op de advocatuur de afgelopen twee jaar (of sinds dat u werkzaam bent als advocaat) toe- of afgenomen?” dat het (sterk) is toegenomen. Slechts één procent denkt dat het is afgenomen. De overige advocaten denken dat agressie gericht op de advocatuur gelijk is gebleven (16%) of weten het niet (27%).

2.3 Prevalentie (vormen van) agressie: rechtsgebied, kantoor grootte, arrondissement, functie, geslacht en leeftijd

Rechtsgebieden

In de Nederlandse advocatuur worden 36 rechtsgebieden onderscheiden (zie bijlage B). De vijf grootste rechtsgebieden zijn: arbeidsrecht, personen- en familierecht, algemene praktijk, strafrecht en verbintenissenrecht. Advocaten kunnen bij de NOVA bij maximaal vier rechtsgebieden staan ingeschreven. In de vragenlijst is naar al deze vier rechtsgebieden gevraagd. Een kleine meerderheid (53%) geeft aan in één rechtsgebied te werken, het overige deel (47%) in meerdere. Advocaten die in meerdere rechtsgebieden werken, gaven tevens in de enquête aan in welk van de rechtsgebieden zij het meeste van hun tijd werkzaam zijn.

Om uitspraken te kunnen doen over de rechtsgebieden waarin agressie in meer of mindere mate voorkomt, is aan advocaten gevraagd op welk rechtsgebied het meest recente incident dat zij meemaakten betrekking had.

Dit kan echter niet één-op-één worden vertaald naar een uitspraak over het rechtsgebied waarin agressie het meest voorkomt. Het aantal advocaten dat werkzaam is in een rechtsgebied verschilt namelijk per rechtsgebied. Met name in het personen- en familierecht en in het strafrecht zijn veel advocaten werkzaam. Het is dan ook niet verwonderlijk dat juist in deze rechtsgebieden zich getalsmatig ook veel incidenten voordoen. Om te kunnen bepalen in welk rechtsgebied zich *naar verhouding* de meeste incidenten met agressie voordoen, zijn de prevalentiecijfers gerelateerd aan de omvang van de rechtsgebieden. Op basis van deze analyse zijn rechtsgebieden met bovengemiddelde, gemiddelde en relatief lage incidentie te onderscheiden. Deze analyse laat zien dat in 2024 naar verhouding de meeste incidenten voorkwamen in de algemene praktijk, het huurrecht, personen- en familierecht, strafrecht en vreemdelingenrecht.

Tabel 2.3 – Rechtsgebieden met relatief veel, gemiddeld en relatief weinig incidenten. NB: In de tabel zijn alleen de rechtsgebieden weergegeven waarin meer dan twee procent van de advocaten (die meededen aan dit onderzoek) het meeste van hun tijd werkzaam zijn.

Basis: advocaten (n=730).

		Meeste tijd*	Laatste keer***	Factor
Rechtsgebieden met relatief veel incidenten	Huurrecht	3,4%	6,0%	1,8
	Personen- en Familierecht	14,2%	19,3%	1,4
	Algemene praktijk	5,4%	6,8%	1,3
	Strafrecht	19,3%	23,3%	1,2
	Vreemdelingenrecht	2,6%	3,1%	1,2
Rechtsgebieden met een gemiddeld aantal incidenten	Burgerlijk procesrecht	5,3%	5,3%	1,0
	Insolventierecht	2,8%	2,8%	1,0
	Letselschaderecht	5,0%	4,6%	0,9
	Asiel- en vluchtelingenrecht	2,3%	2,1%	0,9
	Bestuursrecht	2,6%	2,3%	0,9
	Financieel recht	2,5%	2,2%	0,9
Rechtsgebieden met relatief weinig incidenten	Intellectueel eigendomsrecht	3,6%	3,0%	0,8
	Arbeidsrecht	7,4%	5,3%	0,7
	Vastgoedrecht	3,3%	2,1%	0,6
	Ondernemingsrecht	3,7%	2,0%	0,5
	Verbintenissenrecht	4,1%	1,3%	0,3

* Percentage advocaten dat het meeste van hun tijd werkzaam is in dit rechtsgebied.

** Percentage advocaten dat het meest recente incident meemaakte in dit rechtsgebied.

Leeswijzer: 3,4 procent van alle advocaten is het meeste van hun tijd werkzaam in het huurrecht. 6,0 procent van de incidenten speelde zich af in het huurrecht. De verhouding tussen deze twee percentages levert de factor op (laatste kolom: 1,8). Een factor groter dan 1 betekent dat de kans om in dit rechtsgebied een incident mee te maken bovengemiddeld groot is, gegeven het aantal advocaten dat het meeste van hun tijd in dit rechtsgebied werkzaam is.

Kantoor grootte

Agressie komt vaker voor bij advocaten die werken bij een kantoor met maximaal 16 advocaten dan bij advocaten die werken op een kantoor met 17 advocaten of meer (Tabel 2.4, kolom '% minimaal één vorm van agressie').

De lagere prevalentie van agressie bij grote kantoren (meer dan 17 advocaten) is ook terug te zien voor specifiek verbale agressie en fysieke agressie. Eén op drie advocaten (32%) van een groot kantoor (meer dan 17 advocaten) kreeg te maken met verbale agressie. Voor de overige kantoor groottes ligt dit percentage tussen 49 en 55 procent. Eén procent van de advocaten werkzaam bij een groot kantoor maakte fysieke agressie mee, terwijl dit percentage bij de advocaten van eenmanskantoren en kantoren met twee advocaten respectievelijk acht en negen procent bedraagt.

Als het gaat om bedreiging, springen de kantoren met drie of vier advocaten er negatief uit. Een derde (35%) maakte het afgelopen jaar bedreiging mee. Dit is meer dan bij kantoren met zeventien of meer advocaten (16%).

Tabel 2.4 – Percentage advocaten dat verbale agressie, intimidatie, bedreiging en fysieke agressie meemaakte (afzonderlijk uitgevraagd). Uitgesplitst naar kantoor grootte.

Basis: advocaten (n=730).

	Verbale agressie	Bedreiging	Intimidatie	Fysieke agressie	% minimaal één vorm van agressie
Enmanskantoor (n=283)	54%	27%	40%	8%	61%
2 advocaten (n=106)	54%	23%	50%	9%	66%
3-4 advocaten (n=120)	53%	35%	42%	5%	64%
5-8 advocaten (n=109)	49%	23%	39%	4%	54%
9-16 advocaten (n=69)	55%	30%	42%	6%	61%
17 of meer advocaten* (n=88)	32%	16%	32%	1%	45%

Leeswijzer: van de advocaten die werken bij een kantoor met twee advocaten geeft 54 procent aan te maken te hebben gehad met verbale agressie in het jaar voorafgaand aan de vragenlijst. 50 procent geeft aan te maken te hebben gehad met intimidatie. In totaal heeft 66 procent van de advocaten die werken bij een kantoor met twee advocaten te maken gehad met minimaal één vorm van agressie.

* In verband met een te laag aantal deelnemers voor advocatenkantoren van 17-32, 33-64 en 65 of meer advocaten om afzonderlijk uitspraken over te doen, zijn deze samengevoegd voor de analyse.

Arrondissement

In alle gerechtelijke regio's van Nederland komt agressie voor, zowel in meer als in minder stedelijke gebieden. Het percentage advocaten dat minimaal één vorm van agressie meemaakte, ligt tussen de 55 en 64 procent (Tabel 2.5). Er zijn dus geen grote verschillen tussen de arrondissementen als het gaat om het totaal percentage advocaten dat agressie meemaakte. De uitzonderingen zijn de arrondissementen Limburg en Amsterdam. In Limburg maakte 71 procent minimaal één vorm van agressie mee. In Amsterdam gaat het om bijna de helft (48%). Het relatief lage percentage in Amsterdam is mogelijk te verklaren door het type kantoor dat gevestigd is in dit arrondissement: In Amsterdam bevinden zich naar verhouding veel kantoren met 17 advocaten of meer. Advocaten die werken bij een kantoor van deze grootte, maken minder vaak agressie mee.

Tabel 2.5 – Percentage advocaten dat verbale agressie, intimidatie, bedreiging en fysieke agressie meemaakte (afzonderlijk uitgevraagd). Uitgesplitst naar arrondissement.

Basis: advocaten (n=730).

	Verbale agressie	Bedreiging	Intimidatie	Fysieke agressie	% minimaal één vorm van agressie
Amsterdam (n=121)	46%	20%	32%	4%	48%
Den Haag (n=78)	38%	18%	37%	1%	56%
Gelderland (n=58)	55%	24%	42%	11%	61%
Limburg (n=51)	46%	42%	49%	7%	71%
Midden-Nederland (n=97)	57%	31%	43%	5%	55%
Noord-Holland (n=55)	53%	29%	44%	7%	63%
Noord-Nederland (n=42) *	n=17 (38%)	n=14 (40%)	n=21 (54%)	n=3 (4%)	n=25 (64%)
Oost-Brabant (n=51)	38%	25%	53%	1%	61%
Overijssel (n=36) *	n=17 (48%)	n=10 (36%)	n=16 (34%)	n=2 (2%)	n=21 (58%)
Rotterdam (n=69)	48%	18%	38%	3%	60%

Leeswijzer: 46 procent van de advocaten uit Amsterdam maakte verbale agressie mee in het jaar voorafgaand aan de vragenlijst. 32 procent van de advocaten uit deze regio maakte intimidatie mee. In totaal maakte 48 procent van de advocaten uit Amsterdam ten minste één vorm van agressie mee.

* Het aantal deelnemende advocaten uit dit arrondissement is statistisch gezien te laag om in percentages te weergeven in de tabel.

Functie

Behalve dat agressie in alle arrondissementen voorkomt, komt het ook bij alle onderscheiden functies voor. Ruim de helft van zowel de advocaten (51%, Tabel 2.6) als de advocaat-partners (57%) heeft te maken gehad met een vorm van agressie.

Opvallend is het verschil tussen advocaat-partners en advocaten als het gaat om fysieke agressie. Een groter aandeel advocaat-partners (7%) kreeg te maken met fysieke agressie, vergeleken met advocaten (3%).

Tabel 2.6 – Percentage advocaten dat verbale agressie, intimidatie, bedreiging en fysieke agressie meemaakte (afzonderlijk uitgevraagd). Uitgesplitst naar functie.

Basis: advocaten (n=730).

	Verbale agressie	Bedreiging	Intimidatie	Fysieke agressie	% minimaal één vorm van agressie
Advocaat-partner (n=351)	46%	27%	39%	7%	57%
Advocaat (n=336)	44%	22%	36%	3%	52%
Advocaat-stagiair (n=43) *	n=25 (52%)	n=8 (21%)	n=18 (42%)	n=1 (1%)	n=30 (66%)

Leeswijzer: 46 procent van de advocaat-partners maakte verbale agressie mee in het jaar voorafgaand aan de vragenlijst; 39 procent maakte intimidatie mee. In totaal maakte 57 procent van de advocaat-partners ten minste één vorm van agressie mee.

* Het aantal deelnemende advocaat-stagiairs is statistisch gezien te laag om in percentages in de tabel te weergeven. Van de 43 advocaat-stagiairs die de vragenlijst invulden, heeft een ruime meerderheid (30 stagiairs) te maken gehad met ten minste één vorm van agressie.

Geslacht

Meer vrouwelijke (63%) dan mannelijke advocaten (48%) kregen te maken met agressie (Tabel 2.7). Dit verschil is in het bijzonder groot bij verbale agressie (51% bij vrouwen tegenover 40% bij mannen) en intimidatie (46% tegenover 31%).

Tabel 2.7 – Percentage advocaten dat verbale agressie, intimidatie, bedreiging en fysieke agressie meemaakte (afzonderlijk uitgevraagd). Uitgesplitst naar geslacht.

Basis: alle advocaten die zichzelf identificeren als man of vrouw * (n=722).

	Verbale agressie	Bedreiging	Intimidatie	Fysieke agressie	% minimaal één vorm van agressie
Vrouwen (n=362)	51%	27%	46%	5%	63%
Mannen (n=362)	40%	20%	31%	4%	48%

* Respondenten konden in de vragenlijst ook kiezen voor een ander geslacht dan man of vrouw of ervoor kiezen het geslacht niet te noemen. In totaal zijn er acht respondenten die één van deze twee antwoorden kozen. Omdat deze aantallen statistisch gezien te laag zijn om uitspraken over te doen, zijn deze niet opgenomen in de tabel.

Leeftijd

Tot slot blijkt dat advocaten van alle leeftijden te maken krijgen met agressie. Bijna zes op de tien advocaten tot en met 39 jaar werden in het afgelopen jaar slachtoffer (58%). Onder degenen tussen 40 en 49 jaar, en 50 jaar of ouder gaat het om respectievelijk 56 en 51 procent. De verschillen tussen leeftijdsgroepen zijn niet statistisch significant.

Tabel 2.8 – Percentage advocaten dat verbale agressie, intimidatie, bedreiging en fysieke agressie meemaakte (afzonderlijk uitgevraagd). Uitgesplitst naar leeftijd.

Basis: advocaten (n=730).

	Verbale agressie	Bedreiging	Intimidatie	Fysieke agressie	% minimaal één vorm van agressie
39 jaar of jonger (n=149)	46%	24%	40%	3%	58%
40 t/m 49 jaar (n=178)	50%	27%	41%	6%	56%
50 jaar of ouder (n=403)	42%	21%	34%	5%	51%

2.4 Vergelijking met andere beroepsgroepen

In meerdere beroepsgroepen zijn onderzoeken uitgevoerd naar het vóórkomen van agressie en geweld: gerechtsdeurwaarders, politieke ambtsdragers¹, overheidsmedewerkers⁵ en journalisten⁶. De prevalentie van agressie en geweld tegen advocaten kan daarmee vergeleken worden.

Van de gerechtsdeurwaarders werd 81 procent slachtoffer van agressie (Tabel 2.9). Onder gerechtsdeurwaarders komt agressie dus (nog) meer voor dan onder advocaten. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn de frequentie van het contact met mensen (gerechtsdeurwaarders staan meer en vaker in contact met mensen dan sommige advocaten) en de aard van de werkzaamheden (gerechtsdeurwaarders (o.a.) bezorgen vonnissen, starten gerechtelijke procedures op en leggen beslag op eigendommen).

Van de politieke ambtsdragers maakte 49 procent een incident mee in 2022 (meest recente meting⁷) en 33 procent van de overheidsmedewerkers (ook in 2022). Ten opzichte van deze doelgroepen ligt de prevalentie van agressie dus hoger onder advocaten. In 2021 is er ook onderzoek uitgevoerd naar agressie tegen journalisten. Hier werd een prevalentie van 82 procent gevonden.

Tabel 2.9 – Ervaring met agressie, intimidatie en bedreiging, uitgesplitst naar beroepsgroep.

	Advocaten (2024)	Gerechts- deurwaarders (2024)	Politieke ambtsdragers (2022)	Overheidsmedewerkers (2022)	Journalisten (2021)
Verbale agressie	46%	78%	45%	30%	66%
Intimidatie	38%	49%	24%	13%	51%
Bedreiging	24%	48%			
Fysieke agressie	4%	25%	3%	2%	17%
Totaal	55%	81%	49%	33%	82%
slachtofferschap					

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/06/01/rapport-monitor-integriteit-en-veiligheid-2022>

⁶ <https://www.ioeresearch.nl/actueel/agressie-en-bedreiging-richting-journalisten-neemt-toe/>

⁷ Een nieuwe meting van het onderzoek naar agressie onder politieke ambtsdragers en overheidsmedewerkers wordt in het najaar van 2024 opnieuw gepubliceerd.

3 Aard en ernst van incidenten

Om inzicht te krijgen in de aard en ernst van incidenten, is aan advocaten die in het afgelopen jaar te maken kregen met agressie een aantal vragen gesteld over het meest recente incident dat zij meemaakten.

Een incident is in sommige gevallen meer dan één contactmoment. Het kan ook gaan over een reeks van elkaar opvolgende situaties waarbij er op meerdere manieren en/of op meerdere momenten contact is geweest.

3.1 Wijze waarop agressie wordt geuit

Een groep van 45 procent geeft aan dat de agressie bij het meest recente incident werd geuit tijdens een telefoongesprek (Tabel 3.1). Het gebeurde ook tijdens persoonlijk contact (38%) en per e-mail (34%). 13 procent zegt een persoonlijk bericht te hebben ontvangen (via o.a. SMS of WhatsApp) waarin agressie werd geuit.

Tabel 3.1 – Op welke wijze werd de agressie bij het meest recente incident geuit? (meerdere antwoorden mogelijk) *

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

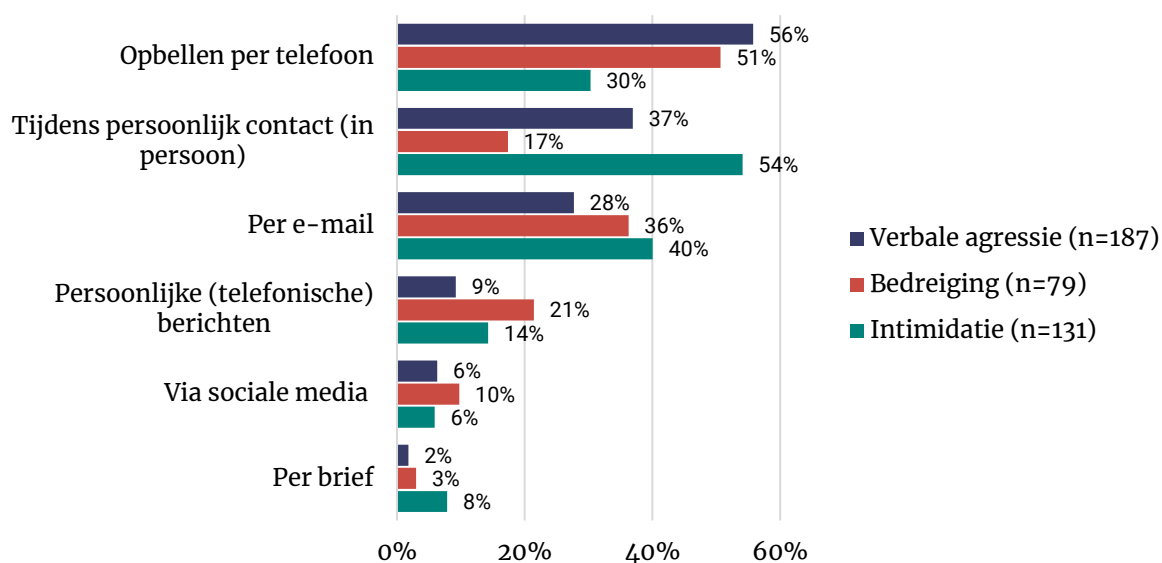
	%
Opbellen per telefoon	45%
Tijdens persoonlijk contact (in persoon)	38%
Per e-mail	34%
Persoonlijke telefonische berichten, via o.a. SMS, WhatsApp, Signal, Telegram	13%
Via sociale media (LinkedIn, X, Facebook, Instagram et cetera)	7%
Per brief	4%
Op een andere manier	4%
Onbekend, ik ben door mijn kantoor/de politie geïnformeerd	0%

* Respondenten konden meerdere antwoorden kiezen omdat een incident in sommige gevallen een opvolging van meerdere gebeurtenissen is. Het totaal telt daarom op tot meer dan 100 procent.

Verbale agressie (56%) en bedreiging (51%) werden het vaakst telefonisch geuit (Figuur 3.1). Verbale agressie werd ook relatief vaak tijdens persoonlijk contact geuit (37%), en bedreiging relatief vaak per e-mail (36%). Intimidatie gebeurde bij meer dan de helft van de incidenten (54%) tijdens persoonlijk contact. Ook kwam intimidatie via e-mail naar verhouding veel voor (40%).

Figuur 3.1 – Op welke wijze werd de agressie bij het meest recente incident geuit? (meerdere antwoorden mogelijk) *. Uitgesplitst naar type incident **

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

* Respondenten konden meerdere antwoorden kiezen omdat een incident in sommige gevallen een opvolging van meerdere gebeurtenissen is. Het totaal telt daarom op tot boven 100 procent.

** Deze vraag is niet gesteld voor incidenten van fysieke agressie omdat dit per definitie in persoon is.

Uitingsvorm: vergelijking met 2022

Het beeld ten aanzien van de wijze(n) waarop agressie wordt geuit, verschilt niet van 2022. Ook in 2022 waren uitingen via telefoon en tijdens persoonlijk contact het meest voorkomend (Tabel 3.2, kolom '2022').⁸

Tabel 3.2 - Op welke wijze werd de agressie bij het meest recente incident geuit? (meerdere antwoorden mogelijk) *.

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

	2022	2024
Opbellen per telefoon	50%	45%
Tijdens persoonlijk contact (in persoon)	34%	38%
Per e-mail	35%	34%
Persoonlijke telefonische berichten, via o.a. SMS, WhatsApp, Signal, Telegram	n.v.t.	13%
Via sociale media (LinkedIn, X, Facebook, Instagram et cetera) **	9%	7%
Per brief	4%	4%
Op een andere manier	8%	4%
Onbekend, ik ben door mijn kantoor/de politie geïnformeerd	1%	0%

* Respondenten konden meerdere antwoorden kiezen omdat een incident in sommige gevallen een opvolging van meerdere gebeurtenissen is. Het totaal telt daarom op tot boven 100 procent.

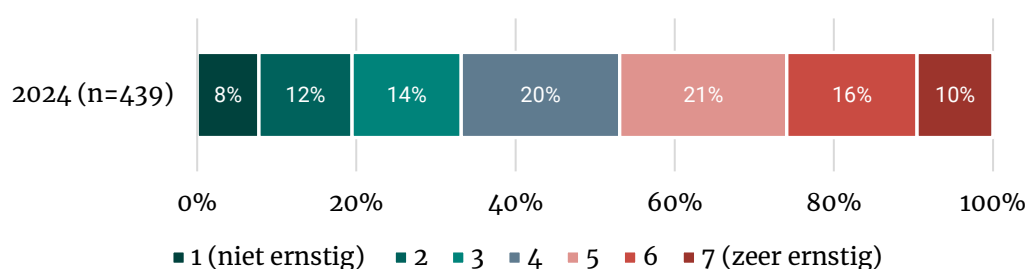
** In 2022 was de antwoordcategorie: Via sociale media (Twitter, Facebook, et cetera)

3.2 Ervaren ernst van incidenten

De ervaren ernst van de incidenten (gevraagd op een schaal van 1 (niet ernstig) tot 7 (zeer ernstig)) varieert. Acht procent ervaarde het meest recente incident als niet ernstig (score 1) en 10 procent ervaarde het als zeer ernstig (score 7, Figuur 3.2).

Figuur 3.2 – Hoe ernstig heeft u dit meest recente incident ervaren op een schaal van 1 tot 7?

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

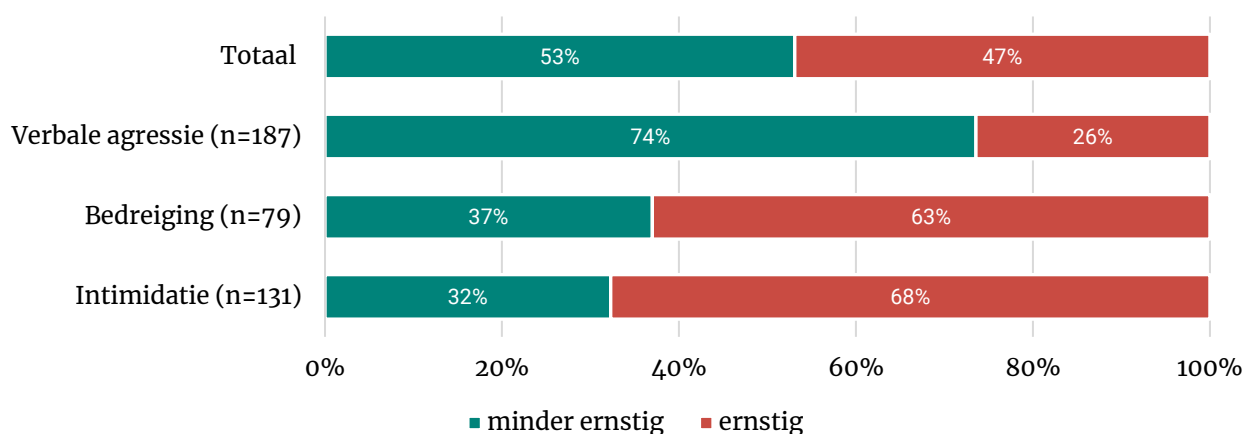
⁸ De antwoordcategorie 'anders' is in de huidige meting minder vaak gekozen dan in 2022. Dit is waarschijnlijk toe te schrijven aan de nieuw toegevoegde antwoordcategorie 'persoonlijke telefonische berichten'. In de vorige meting bestond een deel van de gegeven antwoorden bij 'anders' namelijk uit 'berichten via WhatsApp en SMS'.

Bijna de helft ervaart meest recente incident als ernstig

De ervaren ernst kan worden omgerekend naar twee categorieën: ‘minder ernstig (samenvoeging van de categorieën 1, 2, 3, 4) en ‘ernstig’ (samenvoeging van 5, 6, 7). Bijna de helft (47%) van de incidenten is met deze herberekening als ernstig te typeren. Verbale agressie wordt overwegend als ‘minder ernstig’ beoordeeld (74%), terwijl voor bedreiging en intimidatie het tegenovergestelde geldt: ongeveer twee derde deel van de advocaten dat intimidatie en bedreiging meemaakte, ervaart dit als ernstig (respectievelijk 68% en 63%).

Figuur 3.3 – Hoe ernstig heeft u dit meest recente incident ervaren op een schaal van 1 tot 7? Samengevoegd tot twee categorieën *

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

* Het aantal incidenten van fysieke agressie (7) is statistisch gezien te laag om in percentages in de tabel te weergeven. Zes van de zeven advocaten waarbij het meest recente incident fysieke agressie betrof, beschouwen het als ernstig.

Vrouwelijke advocaten ervaren incidenten ernstiger dan mannelijke advocaten

Er is een verschil in de ervaren ernst van incidenten tussen mannelijke en vrouwelijke advocaten. Vrouwelijke advocaten beschouwen het meest recente incident dat ze hebben meegemaakt vaker als ernstig. Ruim de helft van de vrouwen (55%) beschouwt het meest recente incident als ernstig, onder mannen is dit 38 procent. Een factor die mogelijk bijdraagt aan dit verschil is dat vrouwen vaker dan mannen te maken kregen met intimidatie, een vorm van agressie die overwegend als ‘ernstig’ wordt beoordeeld.

Voorbeelden van incidenten met ervaren ernst

In het kader op de volgende pagina staat een aantal voorbeelden van incidenten die advocaten hebben omschreven in het open antwoordenveld. Er is een onderscheid gemaakt in omschrijvingen van incidenten die advocaten als minder ernstig hebben ervaren (een cijfer tussen 1 en 4) en incidenten die met een cijfer tussen 5 en 7 zijn beoordeeld (ernstig).

Minder ernstige incidenten (cijfer ernst tussen haakjes)

- “Wederpartij zei tijdens telefoongesprek dat hij me een keer zou opzoeken. Cliënt had hij ook telefonisch verteld dat die maar eens moest langskomen, dan zou hij hem iets laten zien.” (bedreiging, 1)
- “Betreft voormalig cliënt (type querulant) die meerdere (ongegrond verklaarde) klachten indient en tal van vruchteloze procedures opstart. In zijn vele mails aan diverse instanties beticht hij mij van allerlei onwaarheden.” (intimidatie, 2)
- “Advocaat wederpartij belt mij met stem van ingehouden woede en beticht mij van onheuse wijze van de schade van haar cliënt willen regelen, terwijl ik alleen maar oplossingen probeer aan te dragen zoals mediation, maar ze is en blijft woedend en blijft schreeuwen, en dreigt (zoals tegenwoordig aan de lopende band gebeurt) met het indienen van klachten jegens mij, mijn cliënte (de verzekeraar) en/of de medisch adviseur.” (verbale agressie, 3)
- “Voormalig cliënt kwam kantoor binnen en werd verbaal agressief toen kenbaar werd gemaakt dat we geen zaken meer voor hem doen; schelden.” (verbale agressie, 4)

Ernstige incidenten (cijfer ernst tussen haakjes)

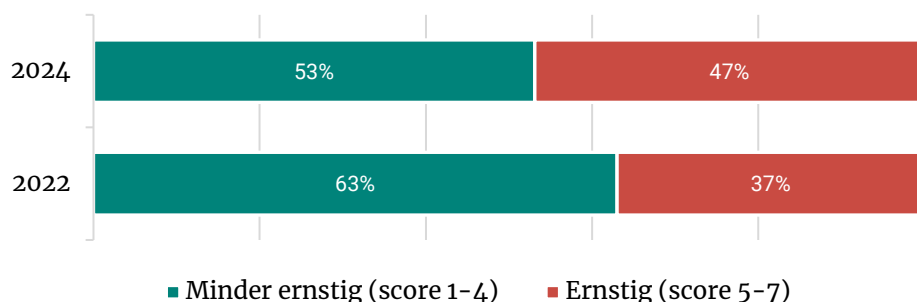
- “Boos, herhaaldelijk dreigen met een (tucht)klacht.” (intimidatie, 5)
- “Bewerking van persoonlijke foto's (gedownload van mijn LinkedIn) en rondsturen. Dreiging van publicatie van een artikel met (illegale) opnames van gesprekken (waarschijnlijk bewerkt), foto's, alles over mijn persoonlijke leven en "mijn gezinnetje". Mijn persoon zwart maken bij diverse instanties. Dit is slechts een samenvatting.” (intimidatie, 6)
- Fysiek aan de deur, verhaal halen van de wederpartij waar de politie voor aan te pas moest komen (5, fysieke agressie)
- “Doodsbedreigingen, beledigingen. Via app of email. Van eentje loopt er aangifte bij OM.” (6, verbale agressie)

Ervaren ernst van incidenten: vergelijking met 2022

Ten opzichte van 2022 beoordeelden advocaten een incident vaker als ‘ernstig’. In 2022 beoordeelde 37 procent van de advocaten het incident met een score 5, 6 of 7 (ernstig, Figuur 3.4). In 2024 gaat het om 47 procent.

Figuur 3.4 - Hoe ernstig heeft u dit meest recente incident ervaren op een schaal van 1 tot 7? Samengevoegd tot twee categorieën. Vergelijking 2024-2022.

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

3.3 Richtpunt van agressie

Advocaten die agressie meemaakten, zeggen dat de geuite agressie vooral gericht was op “mij in functie als advocaat” (65%, Tabel 3.3), en (ook) “op mij persoonlijk” (60%). Dit is voor alle vormen van agressie gelijk.

De agressie is volgens advocaten in een kleiner deel van de gevallen (ook) gericht op de advocaat als vertegenwoordiger of onderdeel van de advocatuur in het geheel (beide 5%). Volgens 14 procent van de advocaten die bedreiging meemaakten, richtte de agressie zich (ook) op familie of vrienden. Bij verbale agressie en intimidatie waren volgens advocaten die dit meemaakten familie of vrienden minder vaak het richtpunt (respectievelijk in 2% en 6% van de gevallen).

Tabel 3.3 – Kunt u aangeven op wie of wat het meest recente incident was gericht? (meerdere antwoorden mogelijk). * Uitgesplitst naar type incident.

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

	Totaal (n=439)	Verbale agressie (n=187)	Bedreiging (n=79)	Intimidatie (n=131)	Fysieke agressie** (n=7)
Op mij in mijn functie als advocaat	65%	69%	53%	70%	n=4
Op mij persoonlijk	60%	58%	72%	53%	n=6
Op mij als vertegenwoordiger/onderdeel van mijn kantoor	12%	8%	19%	13%	n=2
Op mijn familie/vrienden	5%	2%	14%	6%	
Op mij als vertegenwoordiger/onderdeel van de advocatuur in het algemeen	5%	4%	5%	6%	n=1
Anders	5%	4%	5%	8%	n=3
Weet ik niet	1%	2%	1%	0%	n=0

* Respondenten konden meerdere antwoorden kiezen. Het totaal telt daarom op tot meer dan 100 procent.

** Het aantal incidenten van fysieke agressie (7) is statistisch gezien te laag om in percentages in de tabel te weergeven.

Richtpunt van agressie: vergelijking met 2022

Vergeleken met de meting van 2022 is er een aantal ontwikkelingen als het gaat om het richtpunt van de agressie. Er is een afname in het percentage advocaten dat aangeeft dat het meest recente incident was gericht op de advocaat 'als vertegenwoordiger of onderdeel van de advocatuur in het algemeen' (van 11% naar 5%, Tabel 3.4). Ook vinden advocaten dat agressie minder vaak op hen persoonlijk was gericht (van 67% naar 60%). Er is daarentegen een toename in het aandeel advocaten dat aangeeft dat het incident gericht was op de advocaat 'in functie als advocaat' (van 53% naar 65%).

Tabel 3.4 – Kunt u aangeven op wie of wat het meest recente incident was gericht? (meerdere antwoorden mogelijk) *. Vergelijking 2024-2022.

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

	2024 (n=439)	2022 (n=567)
Op mij in mijn functie als advocaat	65%	53%
Op mij persoonlijk	60%	67%
Op mij als vertegenwoordiger/onderdeel van mijn kantoor	12%	14%
Op mijn familie/vrienden	5%	8%
Op mij als vertegenwoordiger/onderdeel van de advocatuur in het algemeen	5%	11%
Anders	5%	6%
Weet ik niet	1%	1%

* Respondenten konden meerdere antwoorden kiezen. Het totaal telt daarom op tot meer dan 100 procent.

Vrouwelijke advocaten vinden incident vaker discriminerend dan mannelijke advocaten

In de huidige meting is gevraagd of advocaten het meest recente incident discriminerend van aard vonden en zo ja, wat voor vorm(en) van discriminatie zij ervaarden. In het geheel genomen geeft een ruime meerderheid (84%) aan dat het laatste incident volgens hen niet discriminerend van aard was (Tabel 3.5).

Er zijn grote verschillen tussen vrouwelijke en mannelijke advocaten. Ruim een kwart (26%) van de vrouwelijke advocaten vond het laatste incident dat ze meemaakten discriminerend van aard, tegenover vier procent van de mannen. Het gaat bij vrouwelijke advocaten vooral om discriminatie op basis van geslacht (16%).

Tabel 3.5 - Was het meest recente incident volgens u (ook) discriminerend van aard? (meerdere antwoorden mogelijk) *. Uitgesplitst naar geslacht.

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

	Totaal (n=439)	Mannelijke advocaten (n=185)	Vrouwelijke advocaten (n=248)
Op mijn geslacht	9%	0%	16%
Op mijn seksuele oriëntatie	0%	0%	0%
Op mijn gender	1%	0%	2%
Op mijn etnische achtergrond	1%	0%	1%
Op mijn geloof	0%	0%	0%
Op mijn leeftijd	2%	0%	4%
Op mijn fysieke kenmerken	2%	0%	4%
Anders	4%	4%	5%
Nee	84%	96%	74%

* Respondenten konden meerdere antwoorden kiezen. Het totaal telt daarom op tot meer dan 100 procent.

3.4 Aanleiding voor agressie

De advocaten die te maken hadden met agressie, bedreiging of intimidatie zijn gevraagd in te schatten wat de aanleiding ervan was. Advocaten dachten met name dat agressie ‘uitingen van oplopende emoties’ waren (35%). Bijna een kwart (24%) geeft aan dat de agressie bewust is gebruikt om een bepaald doel te bereiken (Tabel 3.6).

Tabel 3.6 laat ook zien dat er duidelijke verschillen zijn tussen de vormen van agressie. Verbale agressie is volgens advocaten met name een uiting van oplopende emoties en/of frustratie (50%). Intimidatie wordt volgens advocaten met name bewust gebruikt om een bepaald doel te bereiken (24%). Bedreiging wordt met name als een uiting van oplopende emoties en frustraties gezien (30%), maar ook van ongerichte, onvoorspelbare agressie (25%).

Tabel 3.6 – Als u terugdenkt aan het meest recente incident was het volgens u... Uitgesplitst naar type incident.

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

	Totaal (n=439)	Verbale agressie (n=187)	Bedreiging (n=79)	Intimidatie (n=131)	Fysieke agressie* (n=7)
Vooraf een uiting van ongenoegen over een bepaalde situatie, de gang van zaken	19%	22%	14%	16%	
Vooraf een uiting van oplopende emoties en/of frustratie	35%	50%	30%	19%	
Vooraf een uiting van ongerichte, onvoorspelbare agressie	10%	9%	25%	4%	n=4
Bewust gebruikt om een bepaald doel te bereiken	24%	9%	18%	49%	n=3
Iets anders	6%	8%	6%	4%	
Dat is voor mij niet duidelijk	6%	2%	8%	9%	

* Het aantal incidenten van fysieke agressie (7) is statistisch gezien te laag om in percentages in de tabel te weergeven.

Aanleiding voor agressie: vergelijking met 2022

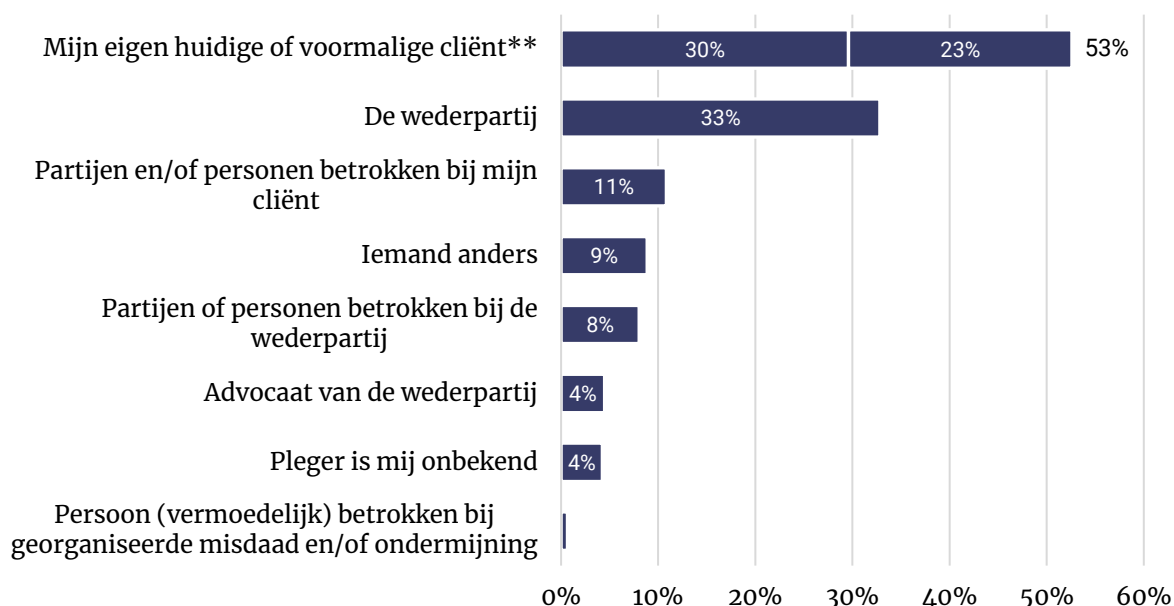
In de meting van 2022 is ook gevraagd naar wat volgens advocaten de aanleiding voor agressie was. Het beeld dat advocaten hebben bij de aanleiding is vrijwel niet gewijzigd. Het enige significante verschil is dat in 2022 een groter deel van de advocaten aangeeft dat het meest recente incident een uiting van ongerichte, onvoorspelbare agressie was (15% in 2022 t.o.v. 10% in 2024).

3.5 Bron van agressie

Volgens advocaten die een incident hebben meegemaakt, heeft de huidige of voormalige cliënt in meer dan de helft van de gevallen het meest recente incident veroorzaakt (53%, Figuur 3.5). Bij 11 procent van de incidenten kwam de agressie volgens advocaten vanuit partijen of personen die betrokken zijn bij de cliënt. In een derde van de gevallen ging het om de wederpartij (33%).

Figuur 3.5 - Door wie werd het meest recente incident geuit? * (meerdere antwoorden mogelijk)

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

* Cliënten, wederpartijen en betrokkenen daarvan kunnen personen of partijen zijn. Dit is niet nader gespecificeerd.

** 30 procent van de incidenten werd door de huidige cliënt geuit, 23 procent door een voormalige cliënt. Dat maakt dat in 53 procent van de gevallen de eigen cliënt de bron van de agressie is.

Wederpartij belangrijke bron van agressie

De wederpartij blijkt bij alle verschillende vormen van agressie een belangrijke veroorzaker (Tabel 3.7). Van de advocaten die verbale agressie of intimidatie meemaakten, geven (ongeveer) drie op de tien aan dat de wederpartij de bron is (resp. 30% en 32%). Van de advocaten die bedreiging meemaakten, geeft bijna de helft (46%) aan dat deze bedreiging kwam vanuit de wederpartij. Bij verbale agressie werd ook een aanzienlijk deel geuit door de huidige cliënt (38%).

Tabel 3.7 - Door wie werd het meest recente incident geuit? * (meerdere antwoorden mogelijk). Uitgesplitst naar type agressie.

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

	Verbale agressie (n=187)	Bedreiging (n=79)	Intimidatie (n=131)	Fysieke agressie** (n=7)
Wederpartij	30%	46%	32%	n=1
Eigen voormalige cliënt	28%	17%	18%	
Eigen huidige cliënt	38%	12%	30%	n=3
Betrokkenen van wederpartij	8%	6%	11%	
Betrokkenen van eigen cliënt	7%	11%	14%	n=1
Advocaat wederpartij	4%	3%	7%	
Persoon betrokken bij georganiseerde misdaad	0%	1%	1%	n=1
Iemand anders	4%	9%	16%	n=2
Pleger is onbekend	5%	4%	0%	

* Cliënten en wederpartijen en betrokkenen daarvan kunnen personen of partijen zijn. Dit is niet nader gespecificeerd.

** Het aantal incidenten van fysieke agressie (acht) is te laag om in percentages in de tabel te weergeven.

Bron van agressie: vergelijking met 2022

Er zijn ten opzichte van 2022 geen significante verschillen in de bron van de agressie.

4 Bespreken, aangifte en gevolgen

4.1 Bespreken incidenten

Het overgrote deel van de advocaten (86%) dat te maken kreeg met agressie, heeft het incident met iemand besproken (Tabel 4.1). Relatief veel advocaten bespraken het incident met collega's of kantoorgenoten (68%). Ten opzichte van de vorige meting is een aantal nieuwe antwoordcategorieën toegevoegd: de Vertrouwensadvocaat, de werkgever en de sociale omgeving. Ongeveer een derde (34%) heeft met de sociale (privé) omgeving over het incident gesproken. Eén op tien (11%) besprak het met de eigen werkgever. De Vertrouwensadvocaat is een relatief nieuw aanspreekpunt voor advocaten. Eén procent geeft aan naar aanleiding van het meest recente incident contact te hebben gezocht met de Vertrouwensadvocaat.

Tabel 4.1 – Heeft u het meest recente incident gemeld of besproken, zo ja bij wie? (meerdere antwoorden mogelijk).

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

	%
Collega's/kantoorgenoten	68%
Mijn sociale omgeving	34%
Lokale deken	15%
Politie	11%
Mijn patroon*	11%
Mijn werkgever	11%
NOvA Noodnummer	5%
Vertrouwenspersoon van het kantoor	5%
Specialisatievereniging	0%
Hulplijn LawCare	1%
Vertrouwensadvocaat	1%
Met iemand anders	9%
Ik heb het niet besproken	14%

* Percentage gebaseerd op het totaal aantal advocaat-stagiairs dat de vragenlijst heeft ingevuld (n=43). De patroon is alleen voor advocaat-stagiairs een aanspreekpunt.

De ernst van het incident speelt een rol bij de keuze om erover te praten of niet. Van de advocaten die het incident als (zeer) ernstig ervaren, besprak 92 procent het voorval wel en acht procent niet (Tabel 4.2). Van de minder ernstige incidenten werd 80 procent met iemand besproken. Ernstige incidenten werden vaker besproken met collega's (75%), de lokale deken (23%), de werkgever (15%) en de sociale omgeving (44%). Ook werden deze incidenten vaker gemeld bij de politie (20%) of het NOvA-noodnummer (10%).

Tabel 4.2 – Bespreken van incidenten naar ernst van het incident.*

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

	Minder ernstig (n=212)	Ernstig (n=217)
Collega's/kantorgenoten	63%	75%
Lokale deken	8%	23%
Politie	3%	20%
Mijn patroon*	15%	8%
NOVA Noodnummer	1%	10%
Vertrouwenspersoon van het kantoor	5%	5%
Specialisatievereniging	0%	1%
Hulplijn LawCare	0%	2%
Vetrouwensadvocaat	1%	1%
Mijn werkgever	8%	15%
Mijn sociale omgeving**	25%	44%
Met iemand anders	9%	9%
Ik heb het niet besproken	20%	8%

* Percentage gebaseerd op het totaal aantal advocaat-stagiairs dat de vragenlijst heeft ingevuld (n=43). De patroon is alleen voor advocaat-stagiairs een aanspreekpunt.

** Deze antwoordcategorie is in 2024 toegevoegd.

Vrouwelijke advocaten bespreken incident vaker met sociale omgeving en kantorgenoten dan mannelijke advocaten

Mannelijke en vrouwelijke advocaten verschillen niet significant in de mate waarin ze hun ervaringen met agressie bespreken. Zowel het overgrote deel van de mannelijke advocaten (83%) als van de vrouwelijke advocaten (87%) besprak het incident. Wel zijn er verschillen in de personen met wie ze het incident bespreken. Vrouwelijke advocaten bespreken het incident vaker met hun sociale (privé) omgeving dan mannelijke (43% versus 22%). Ook stappen ze vaker naar hun collega's of kantorgenoten (75% versus 61%), hun patroon (16% versus 7%) of hun werkgever (17% versus 6%).

Bespreken incident: Vergelijking met 2022

Zowel in 2022 als in 2024 geeft 86 procent van de advocaten aan het incident te hebben besproken (Tabel 4.3). Tussen de twee metingen zijn er wel verschillen in met wie advocaten praten over het incident. Het percentage dat met collega's of kantoorgenoten over het meest recente incident heeft gesproken, is afgenomen ten opzichte van 2022 (van 74% naar 68%). Daarentegen heeft een groter deel gesproken met de lokale deken (van 5% naar 10%) of met de vertrouwenspersoon van het eigen kantoor (van 1% naar 5%). Mogelijk heeft dit te maken met de stijging van het percentage ernstige incidenten.

Tabel 4.3 – Heeft u het meest recente incident gemeld of besproken, zo ja bij wie? (meerdere antwoorden mogelijk)

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n verschilt per meting)

	2022 (n=567)	2024 (n=439)
Collega's/kantoorgenoten	74%	68%
Mijn sociale omgeving	n.v.t.**	34%
Lokale deken	10%	15%
Politie	10%	11%
Mijn patroon*	9%	11%
Mijn werkgever	n.v.t.**	11%
NOVA Noodnummer	3%	5%
Vertrouwenspersoon van het kantoor	1%	5%
Specialisatievereniging	1%	0%
Hulplijn LawCare	0%	1%
Vetrouwensadvocaat	n.v.t.**	1%
Met iemand anders	12%	9%
Ik heb het niet besproken	14%	14%

* Percentage gebaseerd op het totaal aantal advocaat-stagiairs dat de vragenlijst heeft ingevuld (n=43). De patroon is alleen voor advocaat-stagiairs een aanspreekpunt.

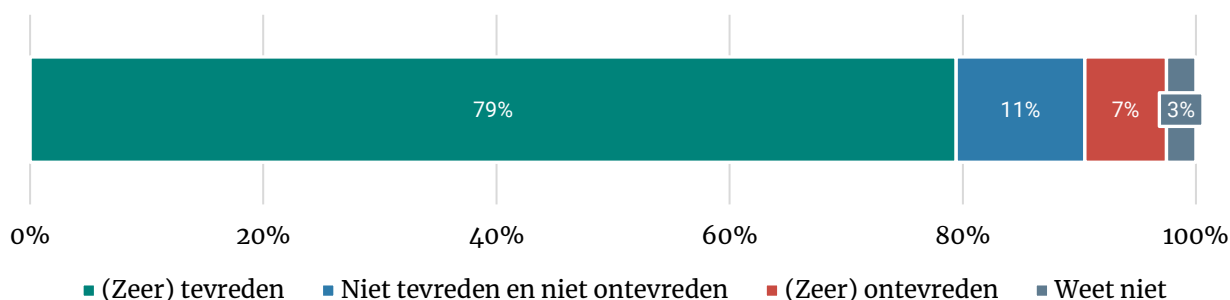
** Deze antwoordcategorie is in 2024 toegevoegd.

4.2 Tevredenheid met bespreking incident en vervolg

Bijna acht op de tien (79%) advocaten die te maken kregen met een incident en dit hebben besproken, zijn tevreden over de manier waarop ze dit hebben kunnen doen. Zeven procent is ontevreden (Figuur 4.1).

Figuur 4.1 – In hoeverre bent u tevreden over de wijze waarop u het incident met anderen hebt kunnen bespreken?

Basis: advocaten die het meest recente incident hebben besproken (n=376).

Mannelijke advocaten minder tevreden over bespreken incident

Wanneer mannelijke en vrouwelijke advocaten met elkaar vergeleken worden, blijkt dat mannelijke advocaten vaker ontevreden zijn over de manier waarop ze het incident hebben kunnen bespreken (10% versus 3% van de vrouwelijke advocaten).

Meerderheid advocaten tevreden met vervolg

Aan advocaten is ook gevraagd hoe tevreden ze zijn met het vervolg dat is gegeven aan het bespreekbaar maken van het incident. Van de advocaten die het incident (onder andere) met hun eigen werkgever bespraken, is 61 procent tevreden over het vervolg dat eraan is gegeven. Dat geldt ook voor advocaten die het incident bespraken met de lokale deken (60%) en met de politie (60%). Van degenen die het incident bespraken met de lokale deken en de politie is ongeveer een kwart ontevreden met het vervolg (respectievelijk 26% en 23%). Bij 'de eigen werkgever' ligt het percentage dat ontevreden is weliswaar lager (2%), maar hier kan ongeveer één op vijf (19%) het vervolg niet beoordelen.

Tabel 4.4 - In hoeverre bent u tevreden over de wijze waarop er een vervolg aan is gegeven?

Basis: advocaten die het meest recente incident hebben besproken (n=376).

	Advocaten die incident bespraken met eigen werkgever (n=32)	Advocaten die incident bespraken met lokale deken (n=71)	Advocaten die incident bespraken met de politie (n=58)
(Zeer) tevreden	61%	60%	60%
Niet tevreden en niet ontevreden	18%	11%	17%
(Zeer) ontevreden	2%	26%	23%
Weet ik niet	19%	3%	0%

4.3 Aangifte doen

Bij zeven procent van de incidenten is aangifte gedaan (Tabel 4.4). In 2022 ging het om vijf procent, maar het verschil is niet statistisch significant. Advocaten deden enkel aangifte van 'ernstige' incidenten (15% versus 0%, Tabel 4.5).⁹

Van verbale agressie en intimidatie werd het minst vaak aangifte gedaan, respectievelijk in één en zes procent van de gevallen. Bij bedreiging gebeurde dit vaker, namelijk in 18 procent van de gevallen. Bij fysieke agressie werd bij één van de van de zeven uitingen aangifte gedaan.

De meeste advocaten deden zelf aangifte (niet in tabel). Een enkele keer werd door het kantoor aangifte gedaan.

Tabel 4.5 – Percentage aangiften naar type en ernst incident (% aangifte gedaan)

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439)

	%
Totaal	7%
Type incident	
Bedreiging	18%
Intimidatie	6%
Verbale agressie	1%
Fysieke agressie	1 van de 7
Perceptie van ernst incident	
Ernstig	15%
Minder ernstig	0%

Bijna de helft van degenen die aangifte deden, is tevreden over de manier waarop de aangifte door de politie is behandeld (46%). Echter, een bijna even groot deel (43%) is ontevreden. De rest is neutraal (9%) of weet het niet (2%).

4.4 Redenen om niet te bespreken en/of geen aangifte te doen

Advocaten hebben verschillende redenen om niet over een incident te praten of geen aangifte te doen. De meest voorkomende reden is dat ze het niet ernstig genoeg vinden. Van de advocaten die niet over het incident hebben gesproken, geeft 70 procent dit als reden (Figuur 4.2). Bijna een kwart (23%) van deze groep geeft aan dat het geen zin heeft om erover te praten.

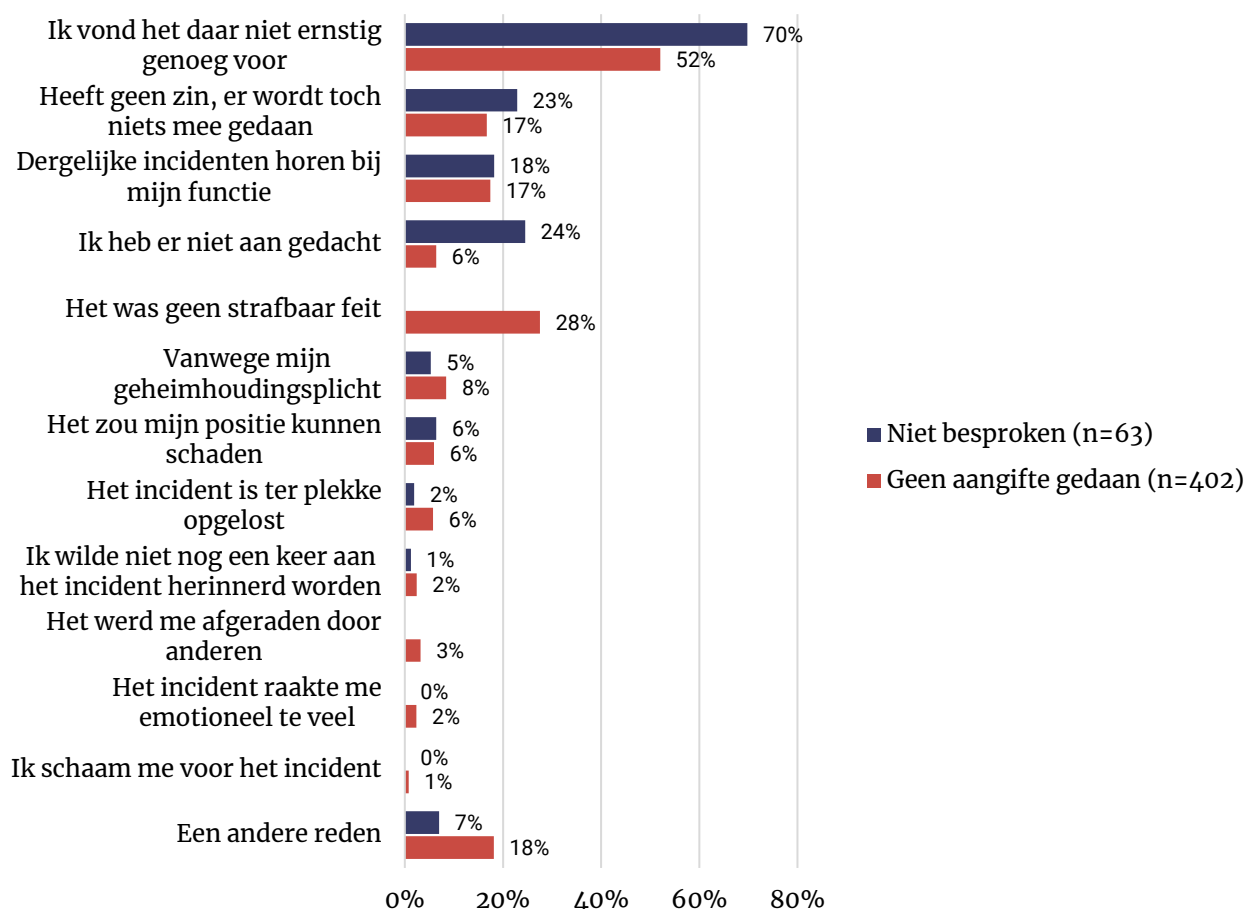
Van de advocaten die geen aangifte hebben gedaan, geeft 52 procent aan dat ze het incident niet ernstig genoeg vonden. Ruim een kwart (28%) geeft aan dat dit kwam omdat er geen sprake was van een strafbaar feit.

⁹ Advocaten beoordeelden zelf de ernst van het meest recente incident op een schaal van 1 tot 7. Een incident dat met een score 5, 6 of 7 is beoordeeld, is in dit onderzoek getypeerd als 'ernstig'.

Redenen zoals de geheimhoudingsplicht, (vrees voor) schade aan de positie van de advocaat, of emotionele redenen zoals schaamte, worden slechts door een klein deel van de advocaten genoemd.

Figuur 4.2 – Kunt u aangeven waarom u het meeste recente incident niet heeft gemeld of met iemand besproken? En: Kunt u aangeven waarom u geen aangifte van het meest recente incident heeft gedaan? (meerdere antwoorden mogelijk)

Basis: advocaten die het meest recente incident niet hebben besproken (n=63) en advocaten die geen aangifte hebben gedaan (n=402).

18 procent van de advocaten die geen aangifte heeft gedaan, noemt een andere reden. Deze advocaten noemen onder andere dat ze bang zijn dat het erger wordt, dat de situatie kan escaleren, of dat ze alleen een melding hebben gedaan bij de politie.

“Angst voor herhaling of juist uitvoering van de dreiging.”

“De gevolgen van aangifte zijn groter dan wat er mee te bereiken is. Ik heb ook niet het idee dat de politie er juist mee om zou gaan.”

“Ik denk dat het juist escalerend zou werken. Het effectiefste leek mij om het over te laten waaien.”

“Melding gedaan, aangifte werd door de politie – in dit stadium – afgeraden.”

“Melding was voldoende voor alertheid bij politie.”

Redenen om geen aangifte te doen verschillen naar ernst incident

Advocaten die het meest recente incident beoordelen als ‘ernstig’, hebben andere redenen om geen aangifte te doen dan advocaten die het meegemaakte incident ‘minder ernstig’ inschatten. Tabel 4.6 laat voor deze twee groepen zien wat de verschillen zijn. Beide groepen advocaten noemen als voornaamste reden om geen aangifte te doen dat het incident daar, naar eigen inschatting, niet ernstig genoeg voor was. Logischerwijs ligt dit percentage hoger bij de minder ernstige incidenten (62% versus 39%). Onder de advocaten die het incident ernstig vonden, geeft 29 procent als reden dat het geen zin heeft om aangifte te doen, omdat de verwachting is dat er toch niets mee wordt gedaan, 15 procent geeft als reden de geheimhoudingsplicht en nog eens 12 procent denkt dat het zijn of haar positie kan schaden. Onder de advocaten die het incident ‘minder ernstig vonden’ liggen deze percentages lager (respectievelijk 8%, 3% en 1%).

Tabel 4.6 – Kunt u aangeven waarom u geen aangifte van het meest recente incident heeft gedaan? (meerdere antwoorden mogelijk). Uitgesplitst naar ernst.

Basis: advocaten die geen aangifte hebben gedaan n=402. *

	Minder ernstig (n=211)	Ernstig (n=191)
Ik heb er niet aan gedacht	8%	4%
Ik vond het daar niet ernstig genoeg voor	62%	39%
Het zou mijn positie kunnen schaden	1%	12%
Ik schaam me voor het incident	0%	2%
Het incident raakte me emotioneel te veel	0%	5%
Ik wilde niet nog een keer aan het incident herinnerd worden	2%	3%
Het werd me afgeraden door anderen	1%	7%
Dergelijke incidenten horen bij mijn functie	16%	19%
Het incident is ter plekke opgelost	4%	8%
Heeft geen zin, er wordt toch niets mee gedaan	8%	29%
Vanwege mijn geheimhoudingsplicht	3%	15%
Het was geen strafbaar feit	29%	26%
Andere reden	14%	24%

Vrouwelijke advocaten noemen vaker ‘het hoort erbij’ als reden om geen aangifte te doen

Zowel ruim negen op de tien mannelijke (93%) als vrouwelijke advocaten (92%) gaven aan geen aangifte te hebben gedaan van het meest recente incident. Wel verschillen mannelijke en vrouwelijke advocaten in hun redenen om geen aangifte te doen. Vrouwelijke advocaten geven vaker aan dat dergelijke incidenten bij hun functie horen (22% versus 13% van de mannelijke advocaten) en dat aangifte geen zin heeft (21% versus 11% van de mannelijke advocaten).

Een relatief klein, maar wel significant groter deel van de vrouwelijke advocaten geeft aan dat het probleem al opgelost was (9% versus 2% van de mannelijke advocaten) of dat het incident hen emotioneel te veel raakte (4% versus 1% van de mannelijke advocaten).

4.5 Tuchtklacht

Advocaten bij wie het meest recente incident werd veroorzaakt door de advocaat van de wederpartij, zijn gevraagd of zij een tuchtklacht hebben ingediend of dat hun kantoor dit heeft gedaan. Eén procent zegt zelf een tuchtklacht te hebben ingediend en 99 procent zegt dat er geen tuchtklacht is ingediend. In 2022 is deze vraag ook gesteld. Toen gaf vijf procent aan dat het kantoor een tuchtklacht had ingediend en 95 procent zei dat er geen tuchtklacht was ingediend.

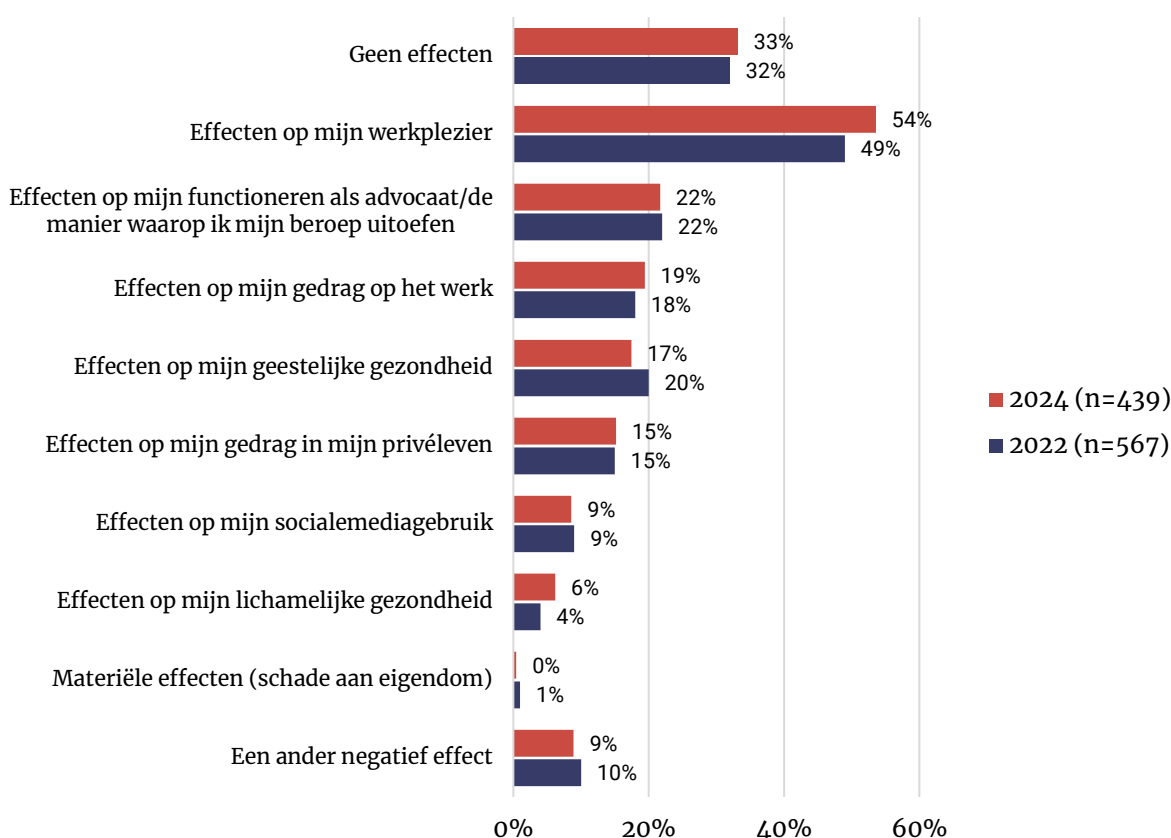
4.6 Nadelige gevolgen van agressie

Twee derde deel van de advocaten dat te maken heeft met agressie, intimidatie of bedreiging, ervaart hier negatieve effecten door. Dit was het geval in 2022 (68% ervaarde negatieve effecten) en is opnieuw het geval in 2024 (67% ervaarde negatieve effecten).

Het meest genoemde negatieve effect is een afname van het werkplezier (54% in 2024). Daarna volgen effecten op het functioneren als advocaat en/of de manier waarop de advocaat zijn of haar beroep uitoefent (22%), effecten op het gedrag op werk (19%) en effecten op de geestelijke gezondheid (17%). Er zijn geen significante verschillen tussen de huidige meting en de meting van 2022.

Figuur 4.3 – Welke effecten heeft het meest recente incident op u gehad? (meerdere antwoorden mogelijk, m.u.v. 'geen effecten').

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

Vrouwelijke advocaten ervaren vaker negatieve effecten van een incident

Vrouwelijke advocaten geven vaker aan dat het incident effecten op hen heeft gehad, vergeleken met mannelijke advocaten.¹⁰ Driekwart (75%) van de vrouwelijke advocaten geeft aan dat het incident effecten op hen heeft gehad. Onder mannelijke advocaten is dat deel minder groot, namelijk 56 procent. Een groter deel van de vrouwelijke advocaten ervaart negatieve effecten op hun geestelijke gezondheid (22% versus 12% van de mannelijke advocaten) en effecten op het werkplezier (59% versus 45% van de mannelijke advocaten).

Advocaten die ernstige incidenten hebben meegemaakt ervaren meer negatieve effecten

Ook de ernst van het incident is van invloed op de mate waarin advocaten negatieve effecten ervaren. Een ruime meerderheid van de advocaten die (naar eigen inschatting) te maken kregen met een ernstig incident, heeft hiervan negatieve gevolgen ondervonden (91%).

¹⁰ Vrouwelijke advocaten kregen met andere vormen van agressie te maken dan mannelijke advocaten. Zo kregen meer vrouwelijke advocaten te maken met intimidatie, een vorm van agressie die meestal als 'ernstig' wordt beoordeeld.

Van de advocaten die hun incident als minder ernstig omschrijven, heeft een minder groot deel negatieve effecten ondervonden (46%). Alleen materiële effecten (schade aan eigendom) komen bij beide groepen advocaten even weinig voor (resp. 1% en 0%). De rest van de negatieve effecten komen bij advocaten die een ernstig incident meemaakten significant vaker voor.

Tabel 4.7 – Welke effecten heeft het meest recente incident op u gehad? (meerdere antwoorden mogelijk). Uitgesplitst naar ernst

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

	Minder ernstig (n=212)	Ernstig (n=227)
Effecten op mijn werkplezier	36%	73%
Effecten op mijn functioneren als advocaat/de manier waarop ik mijn beroep uitoefen	9%	36%
Effecten op mijn gedrag op het werk	8%	33%
Effecten op mijn geestelijke gezondheid	6%	30%
Effecten op mijn gedrag in mijn privéleven	5%	27%
Effecten op mijn sociale mediagebruik	3%	15%
Effecten op mijn lichamelijke gezondheid	1%	12%
Materiële effecten (schade aan eigendom)	0%	1%
Een ander negatief effect	6%	12%
Geen effecten	54%	9%

Intimidatie zorgt vaker voor negatieve effecten

Naast de ernst is ook de aard van het incident van invloed op de mate waarin advocaten negatieve effecten ondervinden. Advocaten bij wie het meest recente incident intimidatie betrof, ervaren vaker negatieve effecten (82%) dan advocaten bij wie het de meest recente keer ging om verbale agressie (52%). Bedreiging (77%) zit daar tussenin.

Tabel 4.8 - Effecten meest recente incident, naar ernst van het incident (meerdere antwoorden mogelijk)

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

	Verbale agressie (n=187)	Bedreiging (n=79)	Intimidatie (n=131)	Fysieke agressie* (n=7)
Effecten op mijn werkplezier	49%	50%	65%	n=1
Effecten op mijn functioneren als advocaat/de manier waarop ik mijn beroep uitoefen	14%	32%	27%	n=3
Effecten op mijn geestelijke gezondheid	11%	33%	19%	n=2
Effecten op mijn gedrag op het werk	9%	36%	23%	n=4
Effecten op mijn gedrag in mijn privéleven	6%	32%	19%	n=2
Effecten op mijn lichamelijke gezondheid	2%	6%	12%	n=2
Effecten op mijn sociale mediagebruik	2%	13%	15%	n=1
Materiële effecten (schade aan eigendom)	0%	1%	0%	n=2
Een ander negatief effect	3%	14%	12%	n=2
Geen effecten	48%	23%	18%	n=1

* Het aantal incidenten van fysieke agressie (zeven) is te laag om in percentages in de tabel te weergeven.

Invloed incident op uitoefening beroep

Meer dan één op vijf advocaten ervaart door het meemaken van agressie effecten op de manier waarop ze het beroep uitoefenen. Deze advocaten hebben toegelicht op welke manier het invloed heeft op de beroepsuitoefening. Er is een aantal thema's te onderscheiden: advocaten zijn selectiever geworden in het aannemen van cliënten of zaken, zijn voorzichtiger geworden in hun uitingen (wat een belemmering is voor het bijstaan van de cliënt), en zijn bezig om zichzelf 'in te dekken' tegen mogelijke agressie.

Voorzichtigheid en indekken

- “Terughoudendheid, minder open communiceren. Geen behoefte om nog werkzaamheden voor betreffende persoon te verrichten.”
- “Niet meer vrij voelen om op te treden als advocaat. Bang zijn voor klachten bij deken. Dit kost veel tijd en negatieve energie.”
- “Mezelf nog beter indekken, rekening mee houden dat ieder gesprek wordt opgenomen, rekening mee houden dat iedereen je op ieder moment een mes in je rug kan steken (niet letterlijk).”
- “Je wordt erg voorzichtig en kan je eigen cliënten niet altijd vertrouwen.”
- “Ik ben veel voorzichtiger en denk na over de aanwezigheid van collega's bij het plannen van afspraken.”

Aannemen cliënten en zaken

- “Voortaan dergelijke zaken met gefrustreerde mensen niet of minder aannemen.”
- “Selectiever met het aannemen van klanten.”
- “Ik ben toch voorzichtiger geworden ter zake het aannemen van bepaalde zaken. Ook het gezin wil dat niet meer.”
- “Ik neem dat type cliënten niet meer aan en ik ben minder onbevagen in contact met cliënten.”

Werkplezier

- “Het heeft gemaakt dat ik mijn vak met minder plezier uitoefen.”
- “Minder plezier, meer angst en nervositeit.”

Bijna een kwart van de advocaten overweegt om te stoppen

Bijna een kwart (23%) van de advocaten dat een incident heeft meegemaakt, overweegt wel eens om te stoppen als gevolg van de agressie. Twee procent denkt hier vaak aan, vijf procent regelmatig en 16 procent soms. Onder advocaten die een ernstig incident meemaakten, gaat het zelfs om 39 procent die er wel eens aan denkt. Dit beeld is niet veranderd ten opzichte van 2022. Mannelijke en vrouwelijke advocaten verschillen hierin niet van elkaar.

5 Nazorg en ondersteuning bij agressie

Dit hoofdstuk beschrijft in hoeverre advocaten nazorg hebben ontvangen na een incident van agressie en de manier waarop het kantoor volgens advocaten optreedt en handelt bij agressie. Ook gaat dit hoofdstuk in op de bekendheid van de voorzieningen vanuit de NOvA.

5.1 Behoeftte aan nazorg

Drie op de tien advocaten die een incident meemaakten (30%), geven aan naar aanleiding van het incident begeleiding te hebben gehad. Meer dan de helft (57%) zegt dat er geen begeleiding of aandacht aan werd gegeven, maar dat dit ook niet nodig was. De groep advocaten die aangeeft dat er niet of nauwelijks op het incident is gereageerd bedraagt 14 procent. Deze groep had dus wel begeleiding gewild, maar heeft het niet ontvangen. Twee procent ontving wel begeleiding, maar niet voldoende (Tabel 5.1).

Tabel 5.1 – Heeft u begeleiding/nazorg ontvangen, of is er op een andere manier aandacht besteed aan het incident?

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439).

	%
Ja, er is voldoende begeleiding/aandacht geweest	28%
Ja, er is begeleiding/aandacht geweest, maar die was onvoldoende	2%
Nee, er is niet of nauwelijks op gereageerd	14%
Nee, maar er was ook geen begeleiding/aandacht nodig	57%

Vrouwelijke advocaten hebben meer behoefte aan begeleiding

Mannen en vrouwen verschillen van elkaar in de behoefte aan nazorg.¹¹ De behoefte aan nazorg ligt namelijk hoger onder vrouwen ten opzichte van mannen: Bijna twee derde van de mannelijke advocaten (63%) geeft aan dat er niet op het incident is gereageerd, maar dat ze ook geen begeleiding nodig hadden. Onder vrouwelijke advocaten had 53 procent geen behoefte aan nazorg of begeleiding.

Behoeftte aan nazorg: vergelijking met 2022

De behoefte aan nazorg is ten opzichte van 2022 veranderd. Er zijn minder advocaten die zeggen dat er niet is gereageerd op het incident, maar dat ze ook geen begeleiding nodig hadden (57% in 2024 t.o.v. 63% in 2022, Tabel 5.2). Het percentage slachtoffers dat aangeeft dat er voldoende begeleiding is geweest, is juist gestegen (28% in 2024 t.o.v. 21% in 2022). Advocaten hebben dus vaker behoefte aan nazorg, en kregen het ook vaker in voldoende mate.

¹¹ Vrouwelijke advocaten kregen met andere vormen van agressie te maken dan mannelijke advocaten. Zo kregen meer vrouwelijke advocaten te maken met intimidatie, een vorm van agressie die meestal als 'ernstig' wordt beoordeeld.

Tabel 5.2 – Heeft u begeleiding/nazorg ontvangen, of is er op een andere manier aandacht besteed aan het incident?

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt

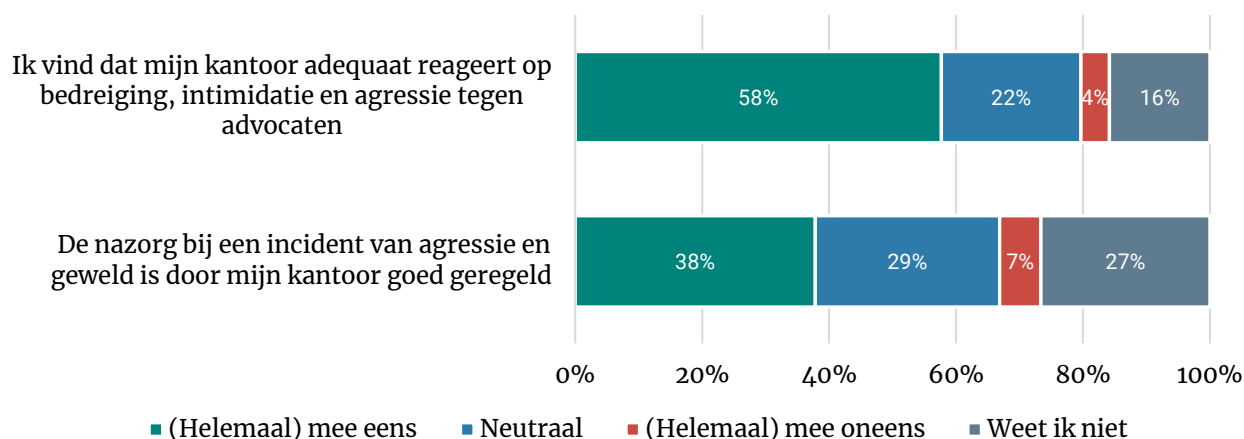
	2022 (n=567)	2024 (n=439)
Ja, er is voldoende begeleiding/aandacht geweest	21%	28%
Ja, er is begeleiding/aandacht geweest, maar die was onvoldoende	5%	2%
Nee, er is niet of nauwelijks op gereageerd	11%	14%
Nee, maar er was ook geen begeleiding/aandacht nodig	63%	57%

5.2 Reactie kantoor op agressie

Ruim de helft van de advocaten (58%) vindt dat het eigen advocatenkantoor adequaat reageert op incidenten (Figuur 5.1). Een groep van 38 procent is van mening dat de nazorg van agressie en geweld op zijn of haar kantoor goed geregeld is. Er zijn geen significante verschillen ten opzichte van twee jaar geleden.

Figuur 5.1 – In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

Basis: advocaten (n=730)

Vrouwelijke advocaten minder positief over reactie kantoor op agressie

De helft van de vrouwelijke advocaten (51%) vindt dat hun kantoor *adequaat reageert* op bedreiging, intimidatie en agressie tegen advocaten. Onder mannelijke advocaten ligt dit percentage significant hoger (63%). In hun mening over *de nazorg* van hun kantoor verschillen vrouwelijke en mannelijke advocaten niet van elkaar.

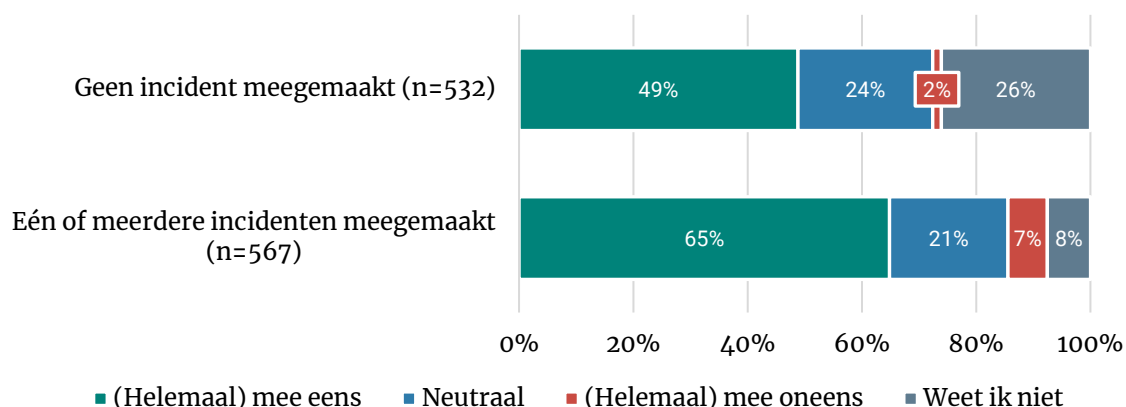
Bijna twee derde van de slachtoffers tevreden met reactie kantoor op agressie

Advocaten die een incident hebben meegemaakt, zijn meer tevreden over de manier waarop het kantoor reageert op agressie dan de advocaten die geen incident hebben meegemaakt (Figuur 5.2 en 5.3). Bijna twee derde van de slachtoffers (65%) is van mening dat het kantoor adequaat reageert op incidenten. Bijna de helft vindt dat de nazorg goed geregeld is (46%).

De advocaten die geen incident hebben meegemaakt, zijn het minder vaak eens met de stellingen (Figuur 5.2 en 5.3). Dit komt vooral omdat zij minder zicht hebben op de aanpak van agressie binnen hun kantoor. Een kwart (26%) zegt niet te weten of hun kantoor adequaat reageert. Met betrekking tot nazorg hebben ruim vier op tien (44%) hier geen beeld bij.

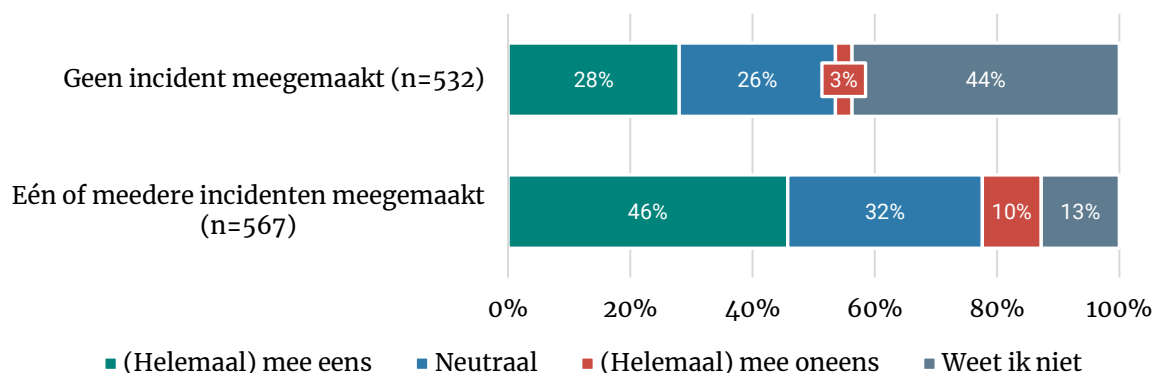
Figuur 5.2 – Stelling: 'Ik vind dat mijn kantoor adequaat reageert op bedreiging, intimidatie en agressie tegen advocaten'.

Basis: advocaten (n=730).

Figuur 5.3 – Stelling: 'De nazorg bij een incident van agressie en geweld is door mijn kantoor goed geregeld'. Uitgesplitst naar kantoorgrootte.

Basis: advocaten (n=730).

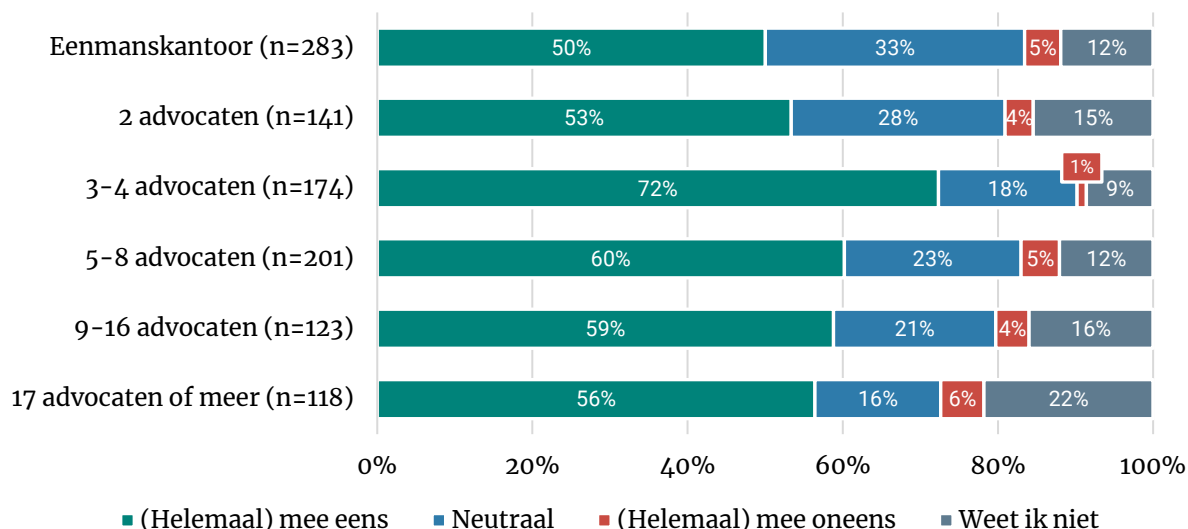

Weinig verschillen naar kantoorgrootte ten aanzien van tevredenheid reactie kantoor

Figuur 5.4 laat zien dat er weinig verschillen zijn tussen kantoorgrootte en de stelling 'ik vind dat mijn kantoor adequaat reageert op bedreiging, intimidatie en agressie tegen advocaten'. Ruim de helft van de advocaten is het hiermee eens, ongeacht de kantoorgrootte. Advocaten die werkzaam zijn bij kantoren met drie of vier advocaten springen er positief tussenuit; driekwart (72%) is het met de stelling eens.

Figuur 5.4 – Stelling: ‘Ik vind dat mijn kantoor adequaat reageert op bedreiging, intimidatie en agressie tegen advocaten’. Uitgesplitst naar kantoorgrootte.

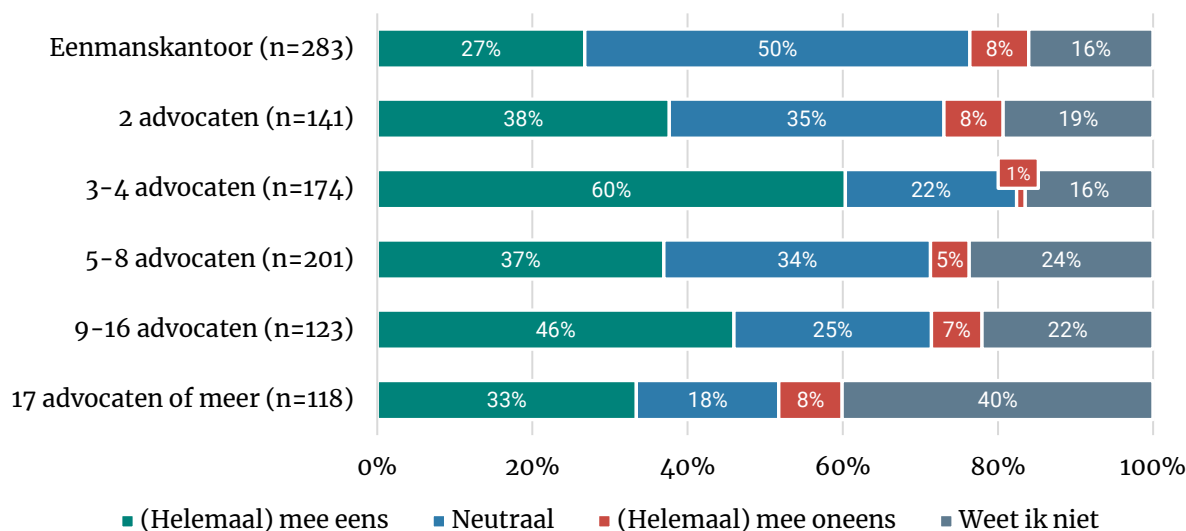
Basis: advocaten (n=730).

Voor de stelling ‘De nazorg bij een incident van agressie en geweld is door mijn kantoor goed geregeld’ zijn er meer verschillen naar kantoorgrootte (Figuur 5.5). Ook hier springen de advocaten die bij kantoren werken met drie of vier advocaten er positief tussenuit. Zes op de tien (60%) vinden dat de nazorg bij een incident goed geregeld is door het kantoor. Hierin verschillen ze significant van eenmanskantoren (27%), advocaten die werken bij kantoren tussen de vijf en acht advocaten (37%) en zeventien advocaten of meer (33%). Advocaten werkzaam bij kantoren van zeventien of meer advocaten hebben minder zicht op de nazorg bij hun kantoor, vier op de tien (40%) zeggen niet te weten of dit goed geregeld is.

Figuur 5.5 – Stelling: 'De nazorg bij een incident van agressie en geweld is door mijn kantoor goed geregeld'. Uitgesplitst naar kantoorgrootte.

Basis: advocaten (n=730).

Getroffen maatregelen vanuit de werkgever

Deze meting is voor het eerst gevraagd aan advocaten of hun werkgever maatregelen heeft getroffen om de veiligheid te vergroten. Deze vraag is alleen gesteld aan advocaten die *geen* eenmanskantoor hebben¹². Figuur 5.6 toont de uitkomsten naar alle advocaten die een werkgever hebben en een uitsplitsing van deze advocaten die *geen* incident hebben meegemaakt en die *wel* één of meerdere incidenten hebben meegemaakt. Drie op de tien (30%) advocaten zeggen dat hun werkgever maatregelen heeft getroffen. Twee op de tien (21%) zeggen dat de werkgever geen maatregelen heeft getroffen. Bij de helft is dit niet bekend.

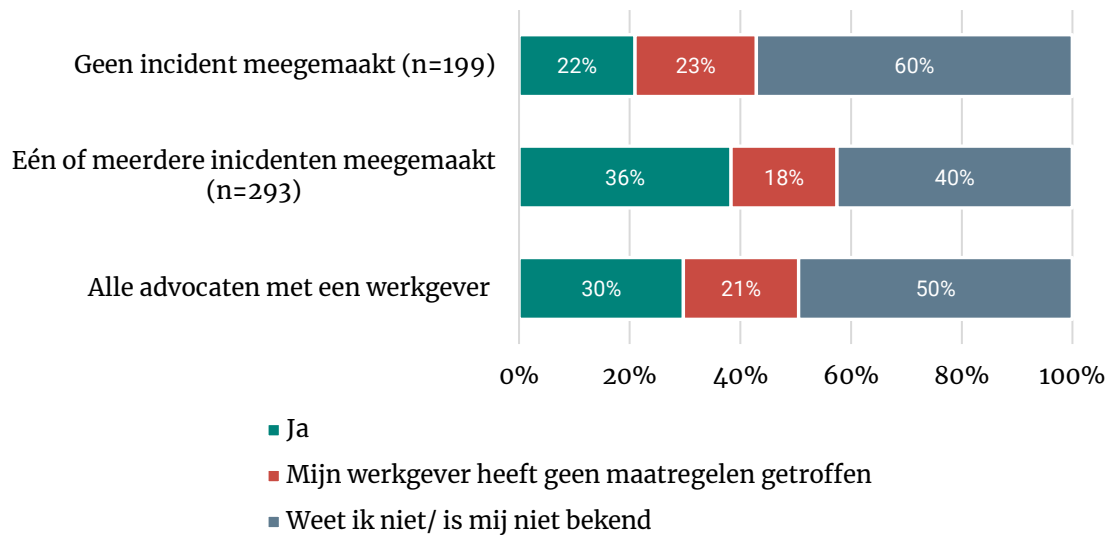
Vooral advocaten die één of meerdere incidenten hebben meegemaakt, zijn bekend of hun werkgever maatregelen heeft getroffen. Zes op de tien geven een inhoudelijk antwoord. Een derde (36%) zegt dat hun werkgever maatregelen heeft getroffen, bijna twee op de tien (18%) zeggen dat hun werkgever *geen* maatregelen heeft getroffen. Van de advocaten die geen incident hebben meegemaakt, geven vier op de tien een inhoudelijk antwoord. Iets meer dan een vijfde

¹² Alvorens advocaten deze vraag beantwoorden, kregen ze de volgende tekst te lezen: *Werkgevers hebben een wettelijke zorgplicht naar hun werknemers, ook op het vlak van bedreiging en intimidatie. De werkgever wordt geacht maatregelen te nemen om werknemers te beschermen. De NOvA is benieuwd naar de huidige ondersteuning die werkgevers bieden op het vlak van bedreiging, intimidatie en agressie.*

(22%) zegt dat hun werkgever wel maatregelen heeft getroffen, een bijna even groot deel (23%) zegt van niet.

Figuur 5.6 - Heeft uw werkgever maatregelen getroffen om de veiligheid te vergroten?

Basis: Advocaten die een werkgever hebben (n=492).

Aan de advocaten die aangeven dat hun kantoor maatregelen heeft getroffen, is gevraagd wat voor maatregelen zijn getroffen. De thema's die in deze antwoorden terugkomen zijn: fysieke maatregelen (o.a. camera's en beveiliging), sociale maatregelen, zoals het aanstellen van contactpersonen en het stimuleren om met elkaar erover te praten. Verder noemen advocaten maatregelen gericht op het vergroten van de weerbaarheid van advocaten en afspraken hoe om te gaan met risicovolle cliënten.

Fysieke maatregelen

- “Scan gehad, camera's en vermelding noodnummers.”
- “Sloten op de kantoordeuren, geen automatische doorloop.”
- “Niet iedereen kan kantoor binnenlopen; men moet binnengelaten worden.”
- “Afgesloten kantoor ruimte, eigen alarm, camerabewaking bij parkeerplaats. Bezoekers moeten zich melden. Voordeur gaat om 17.00 dicht. Goede virusscanners en IT security.”

Sociale maatregelen

- “Aanstellen van een aantal contactpersonen die gebeld kunnen worden in geval van agressie binnen kantoor.”
- “QRM team ter opvang en begeleiding, advisering etc.”
- “Stappenplan verspreiden, noodtelefoon bekend maken, aangeven: praat erover.”
- “Tijd gemaakt voor het bespreken. Gewezen op het belang van de Orde bellen. Geen concrete maatregelen verder.”
- “Wij hebben een aparte compliance manager en vertrouwenspersoon bij wie je terecht kan.”

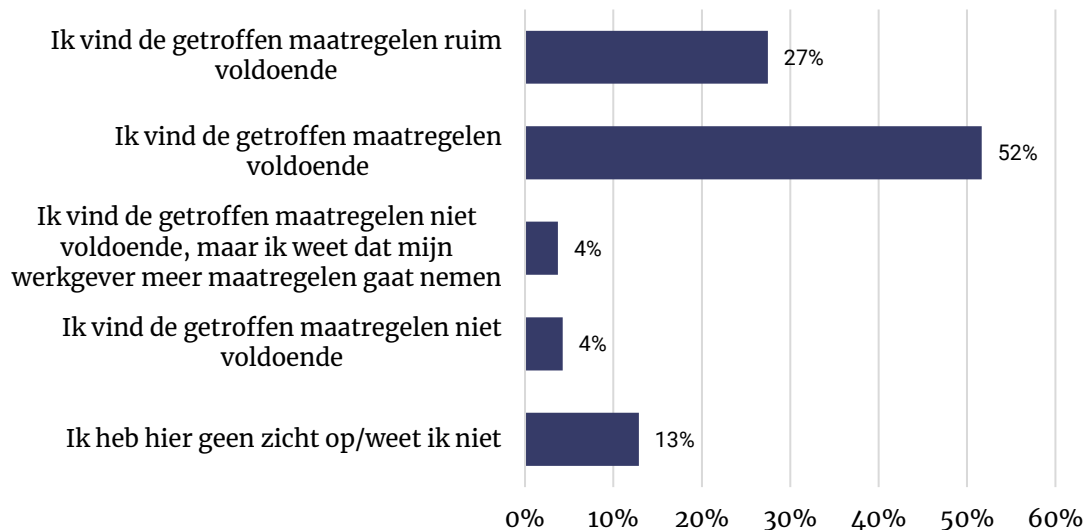
Maatregelen gericht op weerbaarheid en omgang met cliënten

- “Op ons kantoor hebben we afspraken gemaakt om eerder afscheid van een cliënt te nemen bij intimiderend taalgebruik.”
- Stimuleren weerbaarheidstraining NOvA, alert op signalen van medewerkers.”
- “Er wordt intern aan een protocol gewerkt hoe om te gaan met verbale agressie. Ook wordt direct rondgemaild in de organisatie als zich een incident heeft voorgedaan en dat telefonisch contact met dergelijke personen wordt afgekapt.”

Aan de advocaten die hebben aangegeven dat hun werkgever maatregelen heeft genomen, is gevraagd wat ze van deze maatregelen vinden. Bijna acht op de tien (78%) vinden deze maatregelen voldoende. Ruim een kwart (27%) zegt dat deze maatregelen ruim voldoende zijn. Ruim de helft (52%) vindt deze maatregelen voldoende. Er zijn geen significante verschillen naar advocaten die wel en geen incident hebben meegemaakt.

Figuur 5.7 – Wat vindt u van deze maatregelen?

Basis: advocaten die hebben aangegeven dat hun werkgever maatregelen heeft getroffen (n=171).

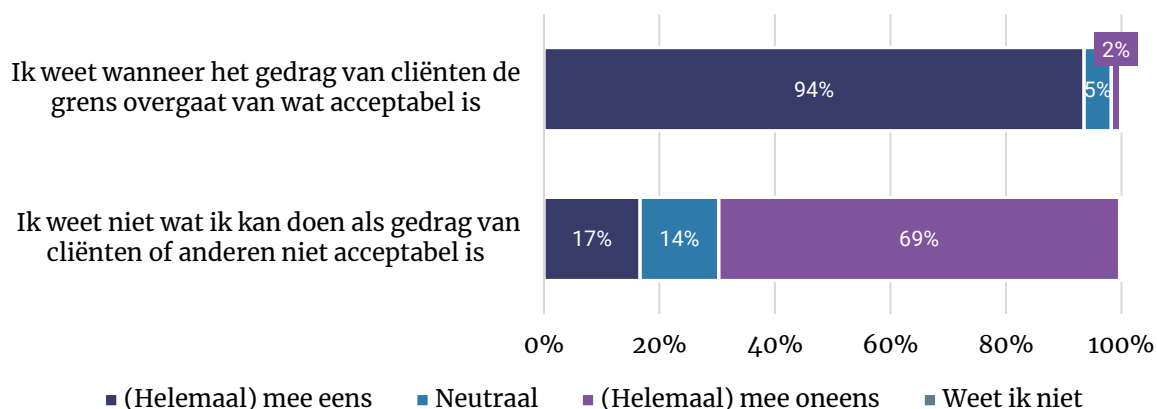
5.3 Weerbaarheid advocaten

Ruim negen op de tien (94%) advocaten hebben voor zichzelf een duidelijk beeld wanneer het gedrag van de cliënt de grens over gaat van wat acceptabel is (Figuur 5.8). Een op zes (17%) weet *niet* wat ze moeten doen als cliënten onacceptabel gedrag vertonen. Zeven op de tien geven aan dit wel te weten (69% is het oneens met de stelling).

Ten opzichte van de meting van 2022 is het percentage dat zegt te weten wanneer het gedrag van de cliënt de grens overgaat toegenomen (van 90% naar 94%).

Figuur 5.8 - Houding ten aanzien van gedrag cliënt.

Basis: advocaten (n=730).

Toename deel advocaten dat vindt dat ze door de NOvA voldoende weerbaar zijn gemaakt

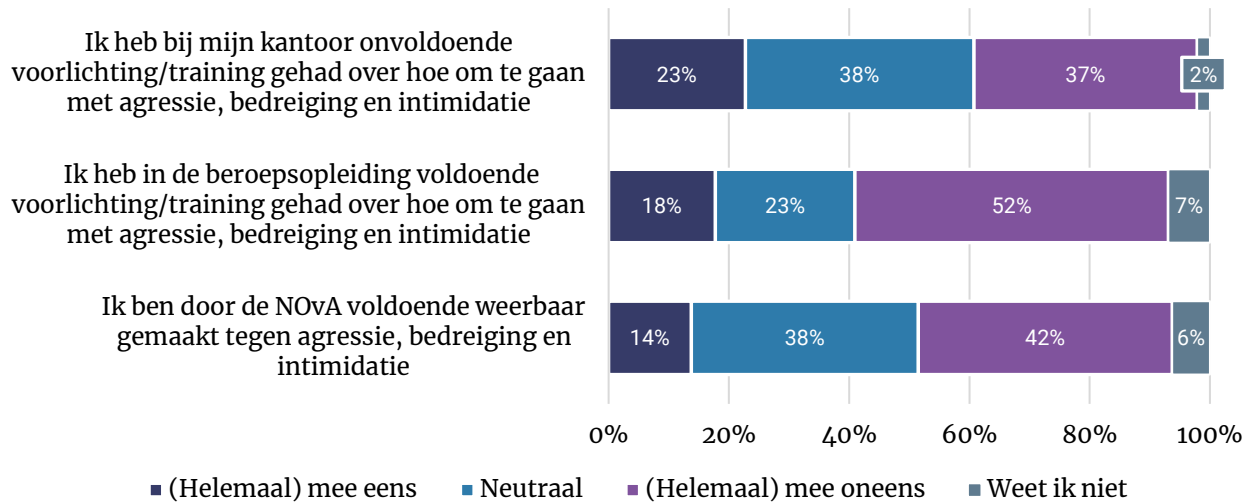
Om beter met agressie, geweld en intimidatie om te kunnen gaan, kunnen advocaten op verschillende manieren ondersteuning krijgen. Dit kan onder andere via trainingen op hun kantoor, tijdens hun beroepsopleiding of door ondersteuning vanuit de NOvA.

Figuur 5.9 toont deze resultaten. Een groep van 23 procent is van mening dat ze onvoldoende voorlichting of training hebben gehad op dit vlak door hun kantoor. Een groter deel is het echter oneens met de stelling (37%) en vindt dus dat het kantoor voldoende voorlichting aanbiedt. Ruim één op de zes (18%) geeft aan voldoende trainingen te hebben gehad tijdens hun beroepsopleiding. Eén op de zeven (14%) vindt dat ze door NOvA voldoende weerbaar zijn gemaakt.

In vergelijking tot 2022 vindt een groter deel van de advocaten dat ze door de beroepsopleiding (van 14% naar 18%) of door de NOvA (van 9% naar 14%) voldoende weerbaar zijn gemaakt (niet in figuur).

Figuur 5.9 - Houding ten aanzien van voorlichting en training over omgang met agressie.

Basis: advocaten (n=730).

5.4 Bekendheid voorzieningen om weerbaarheid te vergroten

De NOvA biedt een aantal voorzieningen aan om advocaten weerbaarder te maken tegen agressie. Deze zijn beschreven in Tabel 5.3 en Figuur 5.10.

Tabel 5.3 toont de voorzieningen die ook in 2022 zijn uitgevraagd. Hieruit blijkt dat de bekendheid van een aantal voorzieningen is toegenomen. Dit geldt voor de noodtelefoon, de weerbaarheidstraining en de noodknop. In 2024 geeft 41 procent van de advocaten aan te weten wat de noodtelefoon is. In 2022 was dit nog 29 procent. De bekendheid met de weerbaarheidstraining is toegenomen van 42 naar 57 procent. Iets meer dan een kwart van de advocaten (26%) geeft aan te weten wat de noodknop is, terwijl dit in 2022 nog 17 procent was. De bekendheid met de veiligheidsscan is daarentegen niet toegenomen.

Tabel 5.3 - Kent u de onderstaande voorzieningen die de NOvA aanbiedt ter vergroting van de weerbaarheid van advocaten? Vergelijking 2024-2022 *

Basis: advocaten (n=730).

		2022 (n=1.099)	2024 (n=730)
Noodtelefoon van de NOvA	Helemaal mee bekend: Ik weet wat het is/wat ze doen **	32%	46%
	Bekend van naam, maar weet niet wat het is/ wat ze doen/waar ik dit kan vinden	27%	24%
	Ken het niet, maar zou wel meer over willen weten	28%	15%
	Ken het niet en hoeft er niet meer van te weten	13%	15%
Weerbaarheidstraining voor advocaten	Helemaal mee bekend: Ik weet wat het is/wat ze doen **	47%	70%
	Bekend van naam, maar weet niet wat het is/ wat ze doen/waar ik dit kan vinden	19%	14%
	Ken het niet, maar zou wel meer over willen weten	19%	7%
	Ken het niet en hoeft er niet meer van te weten	15%	9%
Veiligheidsscan kantoor	Helemaal mee bekend: Ik weet wat het is/wat ze doen **	35%	33%
	Bekend van naam, maar weet niet wat het is/ wat ze doen/waar ik dit kan vinden	20%	19%
	Ken het niet, maar zou wel meer over willen weten	26%	26%
	Ken het niet en hoeft er niet meer van te weten	19%	22%
De noodknop voor advocaten	Helemaal mee bekend: Ik weet wat het is/wat ze doen **	18%	27%
	Bekend van naam, maar weet niet wat het is/ wat ze doen/waar ik dit kan vinden	20%	17%
	Ken het niet, maar zou wel meer over willen weten	41%	26%
	Ken het niet en hoeft er niet meer van te weten	22%	30%

* De paars gearceerde cellen geven een significant verschil aan ten opzichte van de andere meting. Het hogere percentage is gearceerd. Voorbeeld: het percentage dat helemaal bekend is met de noodtelefoon is toegenomen van 32 naar 46 procent.

** Deze categorie is een samenvoeging van de antwoordcategorieën 'Mee bekend en al eens gebruik van gemaakt' en 'Mee bekend en ik weet wat het is/wat ze doen'. De categorieën zijn samengevoegd omdat het werkelijke gebruik (achteraf gezien) op basis van de enquête niet goed vertaald kon worden naar de gehele populatie advocaten.

Sinds de vorige meting biedt de NOvA ook een aantal nieuwe voorzieningen. De bekendheid hiervan is beschreven in Figuur 5.10. Van de nieuwe voorzieningen is de mogelijkheid om privégegevens af te schermen bij de Kamer van Koophandel het bekendst. Bijna zes op de tien advocaten (57%) weten dat dit tot de mogelijkheden behoort. De Vertrouwensadvocaat is bij bijna de helft van de advocaten bekend (49%). Het meldpunt bij gerechtsgebouwen dat advocaten ondersteunt wanneer ze onveiligheid rond een zitting verwachten, geniet relatief de minste bekendheid (29%). De behoefte om hier meer over te weten is echter relatief hoog (36%).

Figuur 5.10 - Kent u de onderstaande voorzieningen die de NOvA aanbiedt ter vergroting van de weerbaarheid van advocaten?

Basis: advocaten (n=730).

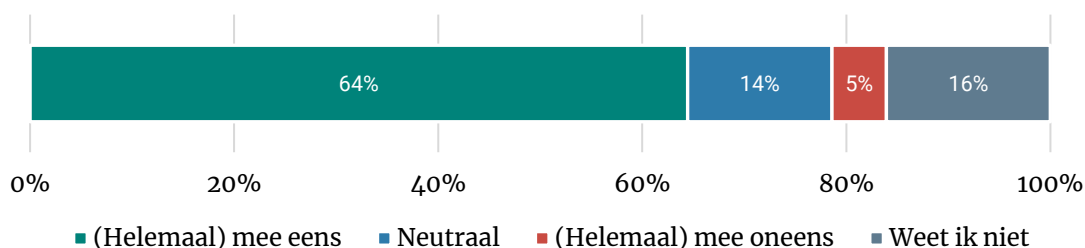
** Deze categorie is een samenvoeging van de antwoordcategorieën 'Mee bekend en al eens gebruik van gemaakt' en 'Mee bekend en ik weet wat het is/wat ze doen'. De categorieën zijn samengevoegd omdat het werkelijke gebruik (achteraf gezien) op basis van de enquête niet goed vertaald kon worden naar de gehele populatie advocaten.

Toepasbaarheid weerbaarheidstraining in praktijk

Aan de advocaten die de weerbaarheidstraining hebben gevolgd, is de volgende stelling voorgelegd: “Ik heb de handvatten die ik heb gekregen in de training goed kunnen toepassen in praktijksituaties waar ik te maken krijg met bedreiging, intimidatie en agressie.” Twee derde (64%, Figuur 5.11) is het eens met deze stelling. Eén op zeven (14%) is het hiermee oneens. Eén op zes (16%) weet het niet.

Figuur 5.11 - Ik heb de handvatten die ik heb gekregen in de training goed kunnen toepassen in praktijksituaties waar ik te maken krijg met bedreiging, intimidatie en agressie.

Basis: advocaten die hebben deelgenomen aan een weerbaarheidstraining (n=96).

Advocaten waren om meerdere redenen positief over de bruikbaarheid van de weerbaarheidstraining. Deze redenen zijn in het kader hieronder uitgewerkt.

Redenen waarom advocaten de handvatten goed hebben kunnen toepassen

Bewustwording

- “Bewustwording en gerichte reactie & weten wat te doen, helpt een dergelijke situatie beheersbaar te houden.”
- “Dat je bewust bent van eigen gedrag en hoe je dat kunt gebruiken om een veiliger situatie te creëren voor jezelf.”
- “Ik ben meer omgevingsbewust geworden.”

Training vergroot oplettendheid

- “Goede tips gekregen, vooral oplettend zijn en anticiperen op ongewenst gedrag.”
- “Ik ben alerter tijdens besprekingen en communiceer beter met collega's over afspraken die ik heb buiten de deur.”
- “Ik scan de omgeving nu meer, ik ga discussies uit de weg, ben beleefd en duidelijk en haal indien nodig hulp.”

Praktisch toepasbare tips

- “Praktische tips over de plaatsing in een kamer bij een bespreking en wat te doen wanneer je het idee hebt dat je wordt gevolgd.”
- “Met name de zeer praktische punten zoals het voorkomen van routines en waar je cliënten neerzet in kantoor vond ik nuttig.”
- “Hoe je je auto moet parkeren zodat je meteen weg kan. Waar je moet gaan zitten in een ruimte tijdens een bespreking met een cliënt. Hoe je een gesprek met een emotionele cliënt kunt de-escaleren.”

Drie advocaten gaven een inhoudelijk antwoord waarom ze de handvatten niet goed hebben kunnen toepassen. Deze personen noemden dat de weerbaarheidstraining niet inging op hoe je als advocaat in een concrete geweldssituatie moet handelen en dat de handvatten niks nieuws toevoegden.

5.5 Ideeën voor aanvullende maatregelen

Advocaten kregen de volgende open vraag voorgelegd: “Heeft u nog ideeën voor maatregelen die uw kantoor, de NOvA of de overheid kan nemen om bedreiging, intimidatie en agressie te voorkomen?”. Hierop kwamen uiteenlopende antwoorden. In het onderstaande kader staat een aantal ideeën.

Ideeën maatregelen vanuit de NOvA

- “Ik denk in het algemeen dat het nuttig is dat mensen grenzen leren aangeven, het idee dat advocaten dat automatisch zouden kunnen is illusie. Dus trainingen vanuit de NOvA voor bepaalde groep zijn zeker nuttig.”
- “Het beeld in de sociale media moet anders. De NOvA moet daar actiever op inspelen en zichtbaarder tegen optreden.”
- “Ik zou tips willen hebben hoe ik mijn privégegevens afscherm. Stappenplan. Een vervolg op de weerbaarheidstraining zou ik zeer waarderen. Onderkenning van de NOvA en het OM dat het fenomeen doodsbreedingen niet alleen in de strafpraktijk is doorgedrongen, maar ook in andere praktijken. Maak daar beleid op en bedenk mitigerende maatregelen.”
- “Meer publiciteit over wat voor de NOvA en advocaten niet (langer) acceptabel is. Niet voorkomen, maar wél secretaresses meenemen in weerbaarheidstraining.”
- “Bij de weerbaarheidstrainingen komen ontstellend veel voorbeelden van (zeer ernstige) bedreigingen aan de orde, tot en met aanranding tijdens piketgesprekken en bedreiging met vuurwapens aan toe. Wellicht raadzaam om deelnemers te vragen of ze actief door de NOvA benaderd mogen worden als de docenten dat in voorkomend geval wenselijk vinden, of iets dergelijks. Bij die deelnemers is namelijk belangrijke informatie te halen over bijvoorbeeld de vraag of de maatregelen van de NOvA effect hebben en/of aanvulling verdienen.”
- “Ik vond de weerbaarheidstraining zeer goed. Ik denk dat het goed zou zijn als er een verdiepende vervolgentraining op deze training zou komen, waarbij je meer oefent in praktijksituaties en/of het houden van controle. Digitale weerbaarheidstraining lijkt mij ook een goed idee. En maatregelen om de privacy van advocaten zoveel mogelijk te waarborgen, bijvoorbeeld voor advocaten die kantoor aan huis hebben.”

Ideeën maatregelen op kantoor

- “Korte lijnen tussen plaatselijke politie en advocatenkantoren. Incidenten hoog op prioriteit laten zetten.”
- “Mijn kantoor heeft of had een speciale kamer en protocol voor 'risicovolle' besprekingen (glazen ruimte, noodknop in de zak, agressie-opvang-team) maar ik weet niet of dat nog bestaat.”
- “Ons kantoor heeft speciale app-groep voor bedreigingen waarmee we elkaar waarschuwen voor mogelijke gevaarlijke situaties en bedreigingen.”

Ideeën maatregelen vanuit de overheid

- “De overheid (waaronder in het bijzonder het openbaar ministerie) zou zich zorgvuldiger moeten uitlaten over advocaten (zowel in specifieke zaken als in het algemeen) en minder hard en provocatief optreden richting (strafrecht) advocaten.”
- “De overheid en de NOvA zou curatoren in de beeldvorming meer als overheidsdienaar/rechtelijk aangesteld ambt kunnen profileren, in plaats van een advocaat die als curator optreedt.”
- “De overheid kan de IND beter inrichten op voorspelbare pieken zodat de doorstroming goed blijft gaan en er niet excessen ontstaan zoals nu in de opvang en doorlooptijden. De advocatuur heeft in 2017 al aangegeven dat er pieken zouden komen in de nareis procedures bij de instroom destijds. Mensen opleiden en aannemen en zorgen dat de achterstanden verdwijnen.”

6 Invloed van risico op agressie en geweld

De voorgaande hoofdstukken gingen vooral over de aard van agressie en de gevolgen daarvan voor advocaten. Maar ook het risico om (opnieuw) met een incident te maken te krijgen, kan van invloed zijn op hoe advocaten hun werk doen of op hun privéleven. Daarom is aan alle advocaten (zowel advocaten die het afgelopen jaar een incident hebben meegemaakt als advocaten die dat niet hebben meegemaakt) gevraagd in hoeverre het risico op agressie en geweld hen beïnvloedt.

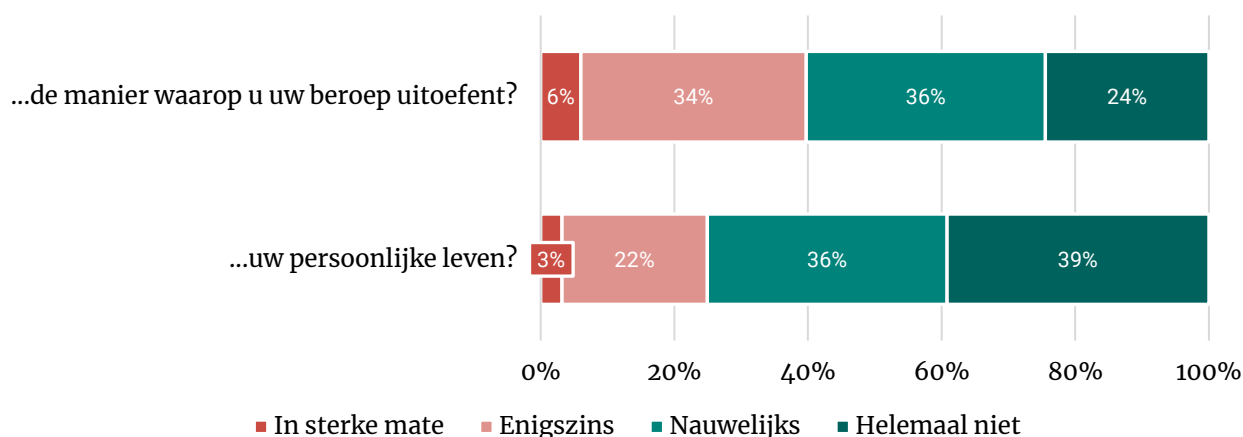
Risico op agressie beïnvloedt vier op tien advocaten in de beroepsuitoefening

Bij vier op de tien advocaten (40%) heeft het risico om in aanraking te komen met bedreiging, intimidatie of agressie in sterke mate of enigszins invloed op hoe zij hun werk doen. Dit geldt ongeacht of ze zelf te maken hebben gehad met een incident. Vergeleken met 2022 is er een opvallend verschil: het percentage advocaten dat aangeeft dat het risico op bedreiging hun beroepsuitoefening helemaal niet beïnvloedt, is gedaald van 30 procent naar 24 procent.

Voor een kwart van de advocaten (25%) heeft het risico op bedreiging, intimidatie of agressie invloed op hun persoonlijke leven. Voor drie procent is deze invloed groot.

Figuur 6.1 – In welke mate beïnvloedt het risico om in aanraking te komen met bedreiging, intimidatie of agressie...?

Basis: advocaten (n=730).

Advocaten bij wie het risico om in aanraking te komen met bedreiging, intimidatie of agressie van invloed is op de manier waarop ze hun beroep uitoefenen, konden dit toelichten. Er worden veel verschillende aspecten genoemd. Sommige advocaten zijn alerter en/of voorzichter door het risico op agressie. Anderen nemen bepaalde zaken niet meer aan. Men denkt ook meer na over het delen van persoonsgegevens:

“Afhankelijk van de kwestie ben ik alerter op mijn omgeving in de buurt van kantoor en tijdens zittingen op de rechtbank.”

“Bij de aanpak/organisatie van fysieke ontmoetingen in faillissementen (bijvoorbeeld: inventariseren of ophalen van activa) houden wij rekening met de mogelijkheid van

agressie (bijvoorbeeld geen jonge medewerkers alleen ernaartoe). De curatoren van ons kantoor schermen hun privéadres en alle andere informatie over hun privéleven zo veel mogelijk af (dat lukt niet altijd; de Kamer van Koophandel is hier bijzonder slecht in).”

“Het beïnvloedt mijn beslissing of ik een zaak wel of niet aanneem (is dit een zaak waar een dergelijk risico zich voor zou kunnen doen?) en het rechtsgebied dat ik beoefen.”

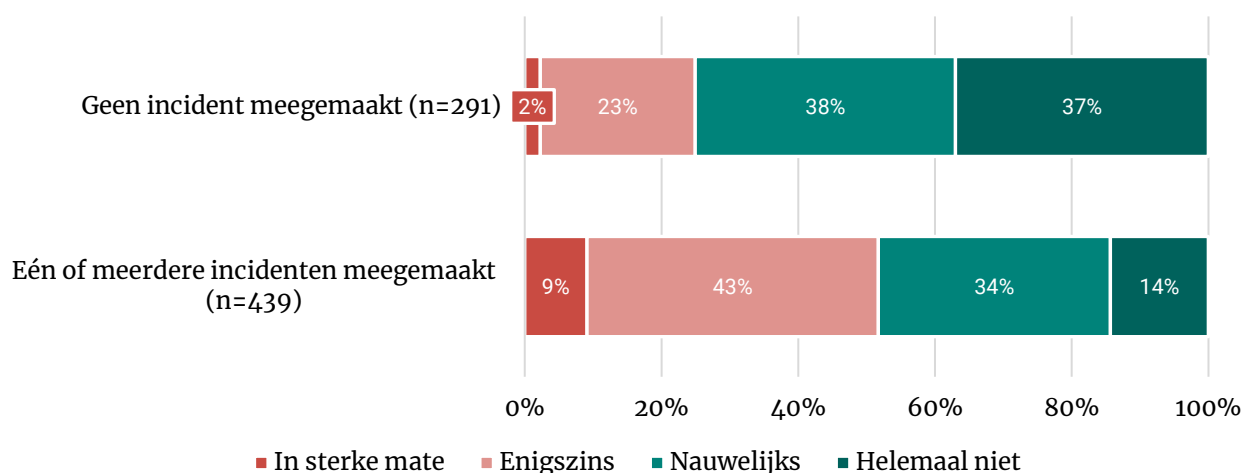
“Het maakt me bewuster van het delen van privé info en dat ik twijfel mijn eenmanszaak nog langer op mijn thuisadres te vestigen.”

Advocaten die incident meemaakten meer beïnvloed door risico op nieuw incident

Figuur 6.2 toont aan dat een kwart (25%) van de advocaten die het afgelopen jaar geen agressie heeft meegemaakt, wel aangeven dat het risico hierop hun beroepsuitoefening beïnvloedt. Onder de advocaten die het afgelopen jaar één of meerdere incidenten meemaakten, ligt dit percentage hoger. Van deze groep geeft de helft (52%) aan dat het risico om er (opnieuw) mee in aanraking te komen hun beroepsuitoefening beïnvloedt.

Figuur 6.2 – In welke mate beïnvloedt het risico om in aanraking te komen met bedreiging, intimidatie of agressie de manier waarop u uw beroep uitoefent? Uitgesplit naar meemaken incident.

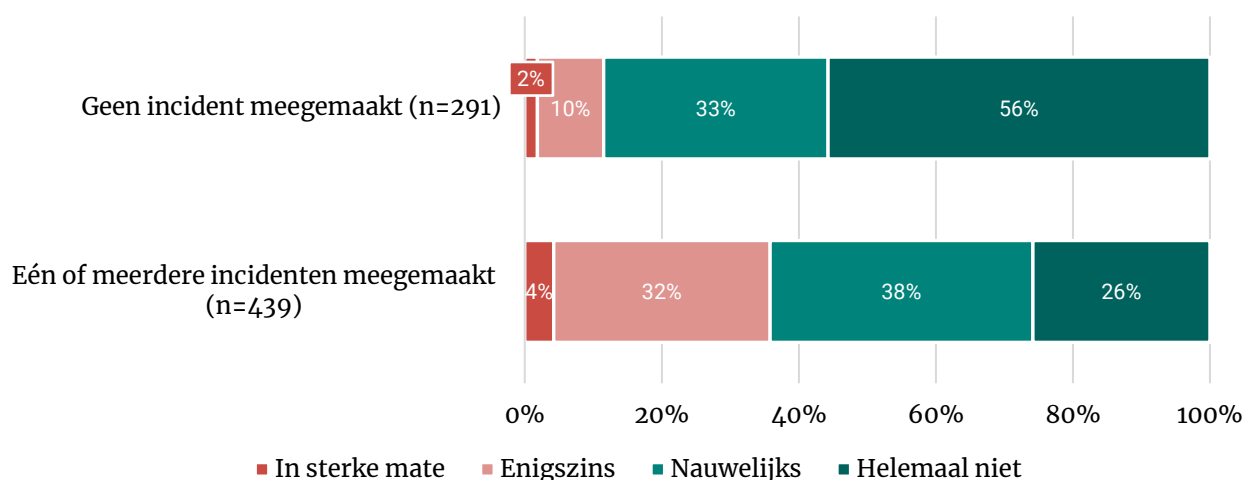
Basis: advocaten (n=730).

Als het gaat om de invloed op het persoonlijke leven is er een vergelijkbaar verschil tussen advocaten die wel en geen agressie meemaakten. Van de advocaten die een incident meemaakten, geeft één op de drie (36%) aan dat het risico om (opnieuw) een incident mee te maken hun persoonlijke leven in sterke mate of enigszins beïnvloedt. Dit percentage ligt hoger dan onder advocaten die geen incident meemaakten. In deze groep geeft 12 procent aan dat het risico op een incident hun persoonlijke leven beïnvloedt.

Figuur 6.3 – In welke mate beïnvloedt het risico om in aanraking te komen met bedreiging, intimidatie of agressie uw persoonlijke leven? Uitgesplitst naar meemaken incident.

Basis: advocaten (n=730).

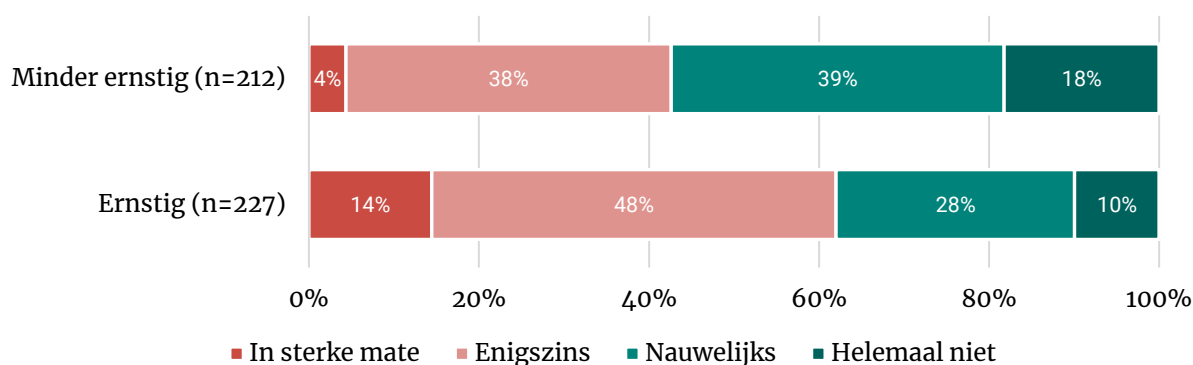

Niet alleen bestaan er verschillen tussen advocaten die wel of geen incident meemaakten, maar ook bestaan er verschillen tussen advocaten die een ernstig of een minder ernstig incident meemaakten. Uit figuur 6.4 en 6.5 blijkt dat advocaten die slachtoffer werden van een ernstig incident, vaker aangeven dat het risico om er opnieuw mee te maken te krijgen van invloed is op hun werk en privéleven dan advocaten die slachtoffer werden van een minder ernstig incident.

Zo zegt 14 procent van de advocaten die een ernstig incident heeft meegemaakt dat het (herhaal)risico in sterke mate hun beroepsuitoefening beïnvloedt. Voor ongeveer de helft heeft het in sterke mate (9%) of enigszins (42%) invloed op het privéleven. Onder advocaten met een minder ernstige ervaring gaat het om vier procent die in sterke mate invloed op de beroepsuitoefening ervaart, en 22 procent die enigszins invloed op het privéleven ervaart. Niemand in deze groep geeft aan dat de kans op agressie een sterke impact op het privéleven heeft.

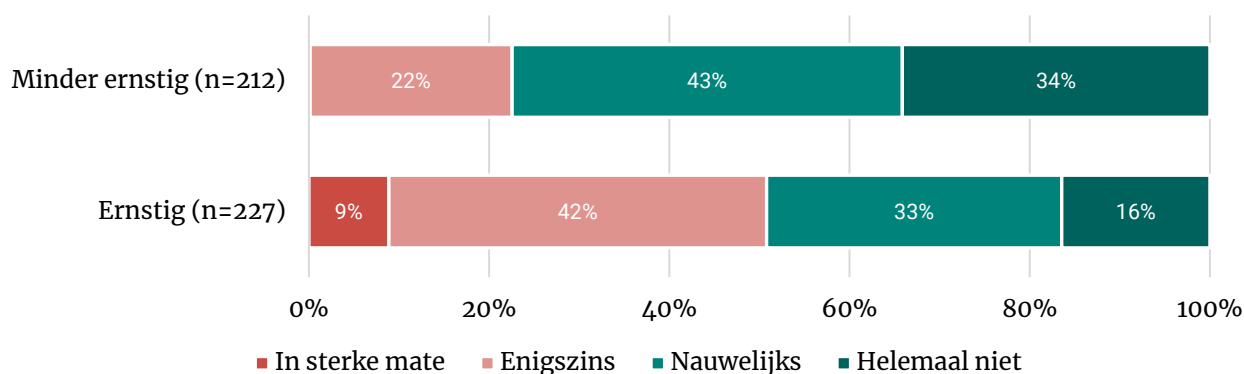
Figuur 6.4 - In welke mate beïnvloedt het risico om in aanraking te komen met bedreiging, intimidatie of agressie de manier waarop u uw beroep uitoefent? Uitgesplitst naar ernst van het incident.

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439). Minder ernstig: score 1 t/m 4; ernstig: score 5 t/m 7.

Figuur 6.5 - In welke mate beïnvloedt het risico om in aanraking te komen met bedreiging, intimidatie of agressie uw persoonlijke leven? Uitgesplitst naar ernst van het incident.

Basis: advocaten die een incident hebben meegemaakt (n=439). Minder ernstig: score 1 t/m 4; ernstig: score 5 t/m 7.

Mannelijke advocaten ervaren minder invloed van risico op agressie dan vrouwen

Mannelijke advocaten geven vaker dan vrouwelijke advocaten aan dat het risico om in aanraking te komen met agressie *helemaal geen* invloed heeft op de manier waarop ze hun beroep uitoefenen en hun persoonlijke leven. Drie op de tien (30%) geven aan dat de kans op een incident de manier waarop ze het beroep uitoefenen *helemaal niet* beïnvloedt. Onder vrouwelijke advocaten zijn het bijna twee op de tien (19%) die dit vinden. Bijna de helft van de mannelijke advocaten (45%) zegt verder dat het risico op agressie hun persoonlijke leven *helemaal niet* beïnvloedt. Onder vrouwelijke advocaten gaat het wederom om een kleiner percentage, namelijk 33 procent.

7 Mate waarin advocaten te maken krijgen met digitale criminaliteit

In de meting van 2024 is een nieuw onderdeel aan de vragenlijst toegevoegd. Dit onderdeel gaat over digitale criminaliteit en de weerbaarheid daartegen. Aan advocaten is gevraagd hoe vaak zij in de afgelopen 12 maanden te maken hadden met vier verschillende vormen van digitale criminaliteit. In het kader hieronder zijn deze vormen beschreven.

Vormen van digitale criminaliteit

- **Phishing** gebruiken onbekende bedrijven of externen om gevoelige gegevens te ontfutselen aan een individu of organisatie.
- **Malware** is een verzamelnaam voor ongewenste kwaadaardige software (computervirussen). Malware wordt gemaakt om informatie te stelen van computersystemen, netwerkcomponenten en mobiele dragers. Ook wordt malware gebruikt om functionaliteit te verstoren, of om de rekenkracht en netwerkcapaciteit te misbruiken.
- **Ransomware** is malware die de databestanden van gebruikers versleutelt, met als doel om deze later te ontsleutelen in ruil voor losgeld.
- Met een **DDoS-aanval** wordt de capaciteit van onlinediensten of de ondersteunende servers en netwerkapparatuur aangevallen. Het resultaat van deze aanval is dat diensten slecht of helemaal niet meer bereikbaar zijn voor medewerkers of klanten.

7.1 Prevalentie digitale criminaliteit in 2024

Tabel 7.1 laat zien dat bijna zeven op de tien advocaten (69%) in het afgelopen jaar te maken kregen met phishing. Bijna een derde (32%) is daar zelfs maandelijks of vaker in aanraking mee gekomen. Met malware kreeg een kwart (25%) van de advocaten het afgelopen jaar te maken. De andere vormen, ransomware en DDoS-aanvallen, kwamen minder vaak voor (resp. 7% en 5%).

Zes procent geeft aan met een andere vorm van digitale criminaliteit te maken te hebben gehad. Deze advocaten noemen onder andere “bedreiging via e-mail of WhatsApp”, “fraude, waaronder CEO-fraude en identiteitsfraude”, “verdachte mailtjes met linkjes” en “spoofing”.

Tabel 7.1 - Hoe vaak heeft u in de afgelopen 12 maanden bij het uitoefenen van uw beroep als advocaat te maken met een van de onderstaande vormen van digitale criminaliteit?

Basis: alle advocaten (n=730).

	Maandelijks of vaker	Een paar keer, maar minder dan maandelijks	Eén keer	Totaal
Phishing	32%	30%	7%	69%
Malware	8%	9%	7%	25%
Ransomware	2%	3%	2%	7%
DDoS-aanval	0%	1%	4%	5%
Anders	2%	3%	1%	6%

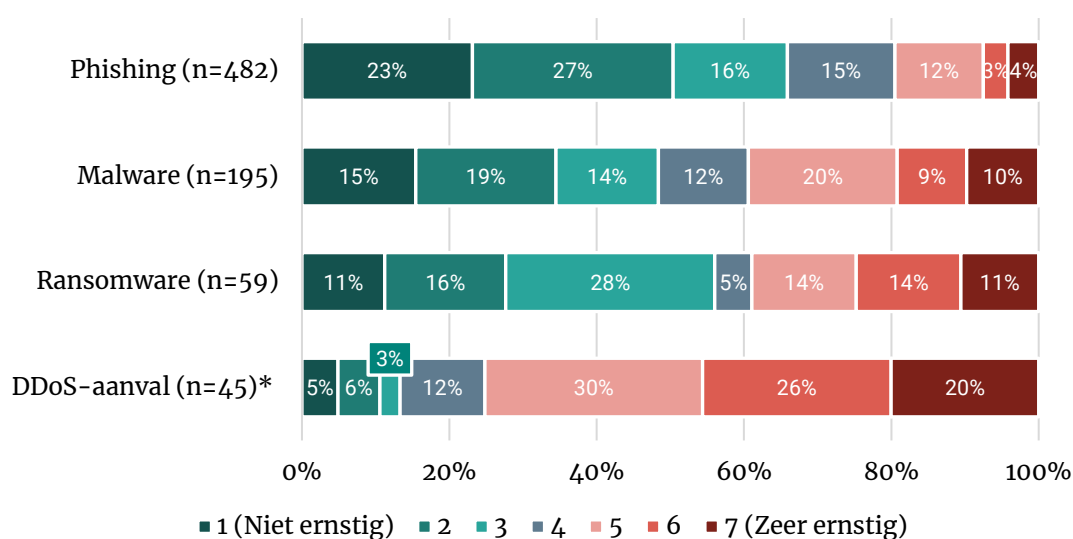
7.2 Ervaren ernst van digitale criminaliteit

Net zoals voor het meemaken van agressie, gaven advocaten die te maken hadden met digitale criminaliteit, aan hoe ernstig zij deze gebeurtenissen vonden op een schaal van 1 tot 7.

Figuur 7.1 laat zien dat advocaten die te maken kregen met phishing en ransomware deze gebeurtenissen overwegend als niet zo ernstig inschatten: Een ruime meerderheid geeft de ernst een score tussen de 1 en de 3. Malware wordt daarentegen ernstiger beoordeeld: Van de advocaten die hiermee te maken kregen, ervoeren vier op de tien (39%) dit als (zeer) ernstig (score 5, 6 of 7). Hetzelfde geldt voor DDoS-aanvallen. Hoewel deze minder vaak voorkwamen, is de ervaren ernst groot. Driekwart (75%) vond een DDoS-aanval (zeer) ernstig.

Figuur 7.1 - Hoe ernstig ervaart u deze gebeurtenissen op een schaal van 1 -7?

Basis: advocaten die het afgelopen jaar te maken hebben gehad met digitale criminaliteit.

* Vanwege het relatief kleine aantal advocaten dat een DDoS-aanval heeft meegemaakt, zijn de uitkomsten indicatief.

7.3 Ondersteuningsbehoefte digitale weerbaarheid

Eén op tien advocaten ziet graag ondersteuning vanuit de NOvA gericht op digitale weerbaarheid. Driekwart (76%) heeft er geen behoefte aan en het overige deel (14%) weet het niet.

De advocaten die de behoefte wel hebben, geven veelal aan behoefte te hebben aan informatie. Deze informatiebehoefte ligt op het vlak van preventie: hoe kan men risico's herkennen en aanvallen signaleren? En hoe kan men zich beschermen tegen digitale aanvallen? Hieronder staan enkele sprekende antwoorden:

“Ik kan wel wat hulp gebruiken om aanvallen zelf te herkennen.”

“Ik wil weten hoe ik mij beter kan beschermen tegen digitale 'aanvallen', buiten de antivirusprogramma's en verzekeringen.”

“Tips en tricks om risico’s te minimaliseren.”

“Ik ben geen expert en zou graag meer informatie willen van de orde hoe ik mijn digitale omgeving optimaal kan beschermen of gewaarschuwd worden mochten meerdere kantoren digitaal aangevallen worden o.i.d.”

“Overzicht mogelijk te nemen maatregelen ICT technisch om hack te voorkomen.”

“Delen van best practices hoe om te gaan met cyberaanvallen.”

“Er is met name angst voor (buitenlandse) overheidsdiensten. Tips ter beveiliging zou goed zijn. En misschien vanuit de NOVA contact met Basenet nu veel advocaten dat gebruiken.”

A Bijlage overzicht onderzoeksvragen

- 1 In welke mate krijgen advocaten bij hun beroepsuitoefening te maken met bedreigingen, intimidatie en andere vormen van oneigenlijke druk en agressief gedrag?
 - Hoe vaak krijgen advocaten te maken met agressie?
 - Wat is de aard van de agressie? (fysiek geweld, verbale agressie, bedreiging, intimidatie)
 - Op welke wijze wordt het geuit? (face-to-face, via sociale media, via procedures, etc.)
 - Aan wie is de agressie geadresseerd? (advocaat persoonlijk, kantoor, advocatuur in het algemeen)
- 2 Wat is volgens advocaten de achtergrond, context en aanleiding van de agressie?
 - Zijn er typen zaken die agressie oproepen?
 - Welke andere factoren spelen mogelijk een rol?
 - In welke mate speelt het verkrijgen van vertrouwelijke informatie (datadiefstal) een rol bij agressie jegens advocaten?
- 3 Wat is er bekend over plegers en hun motieven?
 - Uit welke hoek zijn bedreigingen afkomstig (burgers, verdachten/veroordeelden of hun familieleden/bekenden, georganiseerde criminaliteit, etc.)
 - Wat is de achtergrond van de agressie? (instrumenteel/georganiseerd (inzet met een doel), frustratie (vanuit onmacht), ongerichte agressie (waaronder verward gedrag))
- 4 Wat is de impact van (het risico op) agressie op advocaten?
 - Welke persoonlijke gevolgen zijn er? (materieel, lichamelijk en geestelijk)
 - Wat zijn de gevolgen voor familie, vrienden en/of kantoorgenoten?
 - Heeft het gevolgen voor het gevoel van veiligheid bij het uitoefenen van het vak?
 - Heeft het gevolgen voor de wijze waarop advocaten hun vak uitoefenen? (voorzichtigheid, andere wijze van communiceren, terughoudendheid bij aannemen van bepaalde zaken)
- 5 Melden advocaten incidenten van agressie?
 - Waar melden advocaten incidenten?
 - Doen advocaten aangifte van incidenten?
 - Welke drempels ervaren advocaten voor het melden van incidenten?
- 6 Hoe ervaren advocaten de bestaande ondersteuning en maatregelen ter bescherming?
 - Maatregelen voor de eigen persoonlijke veiligheid.
 - Maatregelen van het kantoor ter bescherming van advocaten.
 - Ondersteuning door de NOvA.
 - Maatregelen door de overheid (ministerie van JenV).
- 7 Welke ideeën en suggesties voor hulp, ondersteuning en bescherming hebben advocaten?
 - Wat kunnen zij zelf doen?
 - Wat verwachten ze van de werkgever/het kantoor?
 - Wat verwachten ze van de NOvA?
 - Wat verwachten ze van de overheid?
- 8 In hoeverre verschillen de gevonden resultaten van de meting in 2022?

B Bijlage Weging

	Samenstelling respons (n=730)	Populatie (alle advocaten in Nederland, meetmoment 1 januari 2024)	Respons na weging
Geslacht			
Man	49%	53%	53%
Vrouw	50%	47%	46%
Genderneutraal	0%	Nb.	0%
Wil ik liever niet zeggen	1%	Nb.	1%
Kantoor grootte			
Eenmanskantoor	33%	18%	18%
2 advocaten	15%	9%	9%
3-4 advocaten	16%	12%	12%
5-8 advocaten	15%	14%	14%
9-16 advocaten	9%	13%	13%
17 of meer advocaten	12%	35%	35%
Arrondissement			
Amsterdam	17%	35%	35%
Den Haag	11%	11%	11%
Gelderland	7%	6%	4%
Limburg	13%	4%	4%
Midden-Nederland	8%	10%	10%
Noord-Holland	6%	4%	4%
Noord-Nederland	7%	4%	6%
Oost-Brabant	8%	6%	6%
Overijssel	5%	4%	4%
Rotterdam	9%	11%	11%
Zeeland-West-Brabant	10%	5%	5%
Leeftijd			
29 jaar of jonger	6%	17%	14%
30-39 jaar	15%	28%	31%
40-49 jaar	24%	24%	24%
50 +	45%	32%	32%

C Bijlage Overzicht rechtsgebieden

Rechtsgebied

9	Aanbestedingsrecht
10	Agrarisch recht
11	Algemene praktijk
12	Ambtenarenrecht
13	Arbeidsrecht
14	Asiel- en vluchtelingenrecht
15	Belastingrecht
16	Bestuursrecht
17	Burgerlijk procesrecht
18	Cassatie
19	Economisch ordeningsrecht
20	Erfrecht
21	Financieel recht
22	Gezondheidsrecht
23	Huurrecht
24	Informatierecht
25	Insolventierecht
26	Intellectueel eigendomsrecht
27	Letselschaderecht
28	Omgevingsrecht
29	Ondernemingsrecht
30	Onderwijsrecht
31	Onteigeningsrecht
32	Personen- en Familierecht
33	Privacyrecht
34	Psychiatrisch patiëntenrecht
35	Slachtofferrecht
36	Sociaal-zekerheidsrecht
37	Sportrecht
38	Strafrecht
39	Transport en handelsrecht
40	Tuchtrecht
41	Vastgoedrecht
42	Verbintenissenrecht
43	Verzekeringsrecht
44	Vreemdelingenrecht

Contactgegevens

Ipsos I&O Enschede

Zuiderval 70

Postbus 563

7500 AN Enschede

053 - 200 52 00

KVK-nummer 08198802

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

Ipsos I&O Amsterdam

Piet Heinkade 55

1019 GM Amsterdam

020 - 308 48 00

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

